

CEM DERGİSİ'NİN BAKIŞ AÇISIYLA KERBELÂ

AHMET İŞHAK DEMİR*

Karbala as Reflected in the Journal of Cem

Abstract: In this article, Karbala event which has an important place in the Islamic history has been studied with its reflection on Journal of Cem, one of the leading periodicals of Alawis whom our in Karbala's anniversary, mourning along with Muharram fast. It is found that the approaches to the Karbala are emotionally and that use of the written sources is scanty and some serious contradictions might be observed dealing with the historical events as well as the approaches to them.

Key Words: Karbala, Journal of Cem, Hussain ibn Ali, Alawi, Muharram, Ashura.

Özet: Bu çalışmada İslam tarihinin önemli olaylarından Kerbelâ faciasının, yıldönümünde matem ve Muharrem orucuyla yasını tutan Alevi kesimin önde gelen süreli yayınlarından Cem Dergisi'ndeki yansıma biçimi ele alınmıştır. Kerbelâ'ya ağırlıklı olarak duygusal yaklaşılarak işlendiği, yazılı kaynak kullanımının çok az olduğu, tarihi olgular yanında yaklaşımlarda da ciddi çelişkilerin varlığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kerbela, Cem Dergisi, Hüseyin b. Ali, Alevi, Muharrem, Aşure
Karbala as Reflected in the Journal of Cem.

* Yrd. Doç. Dr., Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı [ahmetishak@gmail.com].

İnsanî, siyasî, toplumsal ve kültürel boyutlarıyla İslam tarihinde önemli bir dönüm noktası olan Kerbelâ faciası, sonrasında oluşacak gruplaşmalara ve hareketlere sebep olması¹ yanında, tarih içerisinde daha sonraki grupların farklı yoğunluklarla sürekli olarak üzerinde durduğu bir konu olagelmıştır. Anadolu Aleviliği² olarak nitelendirilen topluluk da Kerbelâ'yı daima hatırlayan, hatırlatan ve üzerinde önemle duran gruplardan biridir³. Dolayısıyla bu grubun önemli yayın organlarından olan *Cem Dergisi*'nin Kerbelâ olayını aksettirme biçimi, iki yönden önem kazanmaktadır: Birincisi, bizzat alevi olan grubun Kerbelâ'yı algılaması; ikincisi ise, bir yayın organı olması göz önüne alındığında, hedef kitlesine Kerbelâ'yı nasıl aktardığı konusudur.

180 Bu çalışmada betimleme metoduyla, farklı sayı ve yazılarda ele alınmış olan Kerbelâ olayı, öncesi ve sonrasıyla tarihi olgu olarak, sonuçları ve yorumlanma biçimiyle mümkün olduğu ölçüde orijinal diliyle işlenmeye çalışılmıştır.

I. Hz. Hüseyin ve Kerbelâ

Hicrî 5 Şaban 04 tarihinde (10 Ocak 626) Medine'de doğmuş olan Hz. Hüseyin b. Ali, Hz. Peygamber'in, kızı Fatıma ile amcası Ebu Talib'in oğlu Ali'den olma, torunudur. 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Kerbelâ'da şehid edilmiştir ve bu sebeple de 'Şehîd' lâkabıyla meşhurdur⁴.

¹ Geniş bilgi için bk. Ethem Ruhi Fırlalı, *İmamiyye Şiası*, İstanbul 1984, s. 105-157; Onat, *Eneviler Devri Şii Hareketleri*, s. 62-142.

² Anadolu Aleviliği kavramı ve kapsamı için bk. İlyas Üzüm, *Günümüz Aleviliği*, İstanbul 1997, s. 4.

³ Üzüm, *Günümüz Aleviliği*, s. 116. [Önceki yıllarda da olduğu gibi 10 Muharrem 1431/26 Aralık 2009 günü İstanbul Halkalı'da düzenlenen matem töreni Cem Televizyonu'ndan canlı olarak yayınlanmıştır.]

⁴ Hz. Hüseyin'in hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Ethem Ruhi Fırlalı, "Hüseyin", *DİA*, XVIII, 518-521; M. Asım Köksal, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, İstanbul ts. (Köksal Yayıncılık), s. 25-35; Adnan Demircan, *İslam Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi*, İstan-

A. Hz. Hüseyin'in Fazileti

*Cem Dergisi'*nde Hz. Hüseyin'i sevmenin dinî bir gereklilik olduğunun ispata çalışıldığı, bu bağlamda Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Peygamber'in hadislerinin sıkça referans olarak kullanıldığı görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. Hüseyin Ehl-i Beyt'tendir⁵ ve Ehl-iBeyt'i sevmek farzdır⁶. Bu durum Hz. Peygamber'in şu hadisi ile daha da netleştirilerek desteklenir: "Tathir" ayeti⁷ inince Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi, Hz. Fatıma'yı, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i çağırıp abasıyla örter ve "İşte benim ehl-i beytim bunlardır" buyurur⁸.

Hz. Peygamber, Hz. Hüseyin doğduğu zaman kulağına eğilip, "O cennet çocuklarının efendisidir (seyyid)" diye seslenmiştir⁹. Ayrıca "Ha-

bul 1996, s. 127-156; Hüseyin Algül, *Kerbela Kanayan Bir Yara Gönül Sızlatan Bir Facia*, İstanbul 2009, s. 15.

⁵ Muharrem N. Orhan, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", *Cem*, III/26 (Temmuz 1993), s. 11. [Delil olarak verilen ayetler olarak bk. el-Ahzab 33/33, eş-Şûrâ 42/23, Hud 11/76.]

⁶ Ali Rıza Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", *Cem*, XXXIII/108 (Nisan 2001), s. 12. ["De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum. Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz". eş-Şûrâ 42/23. Ayetin "1-akrabanız olarak beni, 2-akrabalarımı, 3-Allah'a yakınlığı sevmenizi istiyorum" şeklinde farklı yorumlanmaları için bk. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul ts. (Eser Kitabevi) VI, 4241. Birinci yorumun tercih edilmesi hakkında bk. Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi tefsiri'l-Kur'ân*, Beyrut 1988/1408, XXV, 23; İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, trc. Bekir Karlığa; Bedrettin Çetiner, İstanbul 1986, XIII, 7097.]

⁷ "Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor". el-Ahzab 33/33.

⁸ Sadem Açıkgöz, "Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt Ailesini (Şerif ve Seyyidler) Tanıyalım", *Cem*, III/36 (Mayıs 1994), s. 29. [*Tirmizî*, Menâkıb, 31'den naklen]

⁹ Cahit Tanyol, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", *Cem*, V/49 (Haziran 1995), s. 6. [İbnu'l-Esir'de geçen bir ifade yanlış tercüme ile bu hale gelmiştir. Şöyle ki yazarın kullandığı kaynak olan Ahmed Ateş'in *İslam Ansiklopedisi*'nin (V/I, 635) Hüseyin maddesinde bu ifade "tercüme hatası ile ortaya çıkmış hadis" şekline bürünmüş gözükmektedir. İbnu'l-Esir, *Usdu'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe* (Beyrut 1409/1989, I, 495-6)'deki metin şöyledir: "Hüseyin b. Ali; ... Hz. Peygamberin reyhanıdır, göğsünden aşağıya onun benzeridir, doğduğunda Hz. Peygamber kulağına ezan okumuştur, cennet gençlerinin efendisidir, aba ehlinin beşincisidir, annesi Hz. Fatıma'dır. ...". Tabiidir ki yeni doğmuş olunca, mütercim, genç yerine çocuk deme ihtiyacı hissetmiş olsa gerektir.]

san ve Hüseyin, cennet gençlerinin efendisidirler”¹⁰ hadisleriyle övüldüğü gibi suçsuz ve günahsız oldukları da vurgulanır¹¹.

Hz. Peygamber’den, gerek kendisinin Hz. Hüseyin’i sevdiği, gerekse bütün müslümanların da sevmesi gerektiği konusunda da şu hadisler nakledilir:

“Hüseyin bendendir, ben Hüseyin’denim. Allah Hüseyin’i sevenleri sever”¹². “Bunlar benim oğullarımdır, kızımın oğullarıdır, Allah’ım ben onları seviyorum, sen de onları sev ve onları sevenleri sev”¹³. “Hasan ve Hüseyin iki güldür. Onlar benim dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır. Ey Allah’ım, onları severim, sende sev. Seveni de sev”¹⁴. Bu sevgi gereği karşısında yer almanın da ahirette cezası yine şu hadis ile önceden belirtilir: “Ey Benim sevgili oğlum Hüseyin, sen çiğerparsın, sana ve zürriyetine muhabbet edene ne büyük saadet ve şereftir. Seni şehit edene, kıyamet gününde ne azim şakavettir”¹⁵.

182

OMÜİFD

Hz. Hüseyin’i sevmenin dinen bir gereklilik olduğu böylece vurgulandıktan sonra ona uymanın da Hz. Peygamber’in emri olduğu çeşitli hadislerle delillendirilir:

“Ben size iki emanet bırakıyorum. Kur’an, diğeri benim Ehl-i Beyt’im (Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin) dir. Bunları gözbebeğiniz gibi koruyun”¹⁶. “Ehl-i Beyt’im Nuh’un gemisi gibidir. Kim bu gemiye binirse

¹⁰ Sadem Açıkgoz, “İmam Hüseyin’i Tanıyalım”, *Cem*, V/49 (Haziran 1995), s. 41. [*Tirmizî*, Menâkıb, 30.]

¹¹ Davut Duman, “Kerbela Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle”, *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), s. 54. [Hadis için kaynak gösterilmemiş. Cennette herkes genç olacağına göre bütün cennettekilerin efendisidirler diye açıklama yapılmış.]

¹² Tanyol, “Hz. Hüseyin ve Kerbelâ”, s. 6. [*Tirmizî*, Menâkıb, 30.]

¹³ a.y. [*Tirmizî*, Menâkıb, 30.]

¹⁴ Açıkgoz, “İmam Hüseyin’i Tanıyalım”, s. 41. [“Dünyada iki reyhanımdır” kısmı için bk. *Buharî*, *Ashabu’n-Nebi*, 22, Edeb 18; *Tirmizî*, Menâkıb, 30.]

¹⁵ Hasan Meşeli, “Hz. Hüseyin’in Şehadeti 10 Muharrem”, *Cem*, IV/38 (Temmuz 1994), s. 26. [Şakavet: kötü durum]

¹⁶ Açıkgoz, “İmam Hüseyin’i Tanıyalım”, s. 41. [*Tirmizî*, Menâkıb, 31. Hadisin geniş değerlendirmesi için bk. Adem Dölek, “Sekaleyn Hadisi ve Değerlendirilmesi”, *Marîfe*, IV/3 (Kış 2004), s. 149-173.]

(bunlara tabi olur, bunları sever, bunların hakkını korursa) kurtulur¹⁷ (Cennette bana komşu olur, Cehennem yüzü görmez). Kim Ehl-i Beyt'e eziyet ederse bana eziyet eder, bunlar Cehennemliktir ve Kevser şarabından içemeyeceklerdir"¹⁸.

B. Kerbelâ ve Kader

1. Kerbelâ'nın Allah Tarafından Takdir Edilmiş Olması

Cem Dergisi yazarlarının çoğuna göre Hz. Hüseyin'in kader çizgisi Allah tarafından belirlenmiş, yani "Levh-i Mahfuz denen kader defterine yazılmış"tır. Dolayısıyla bu olay mutlaka gerçekleşecektir. Nitekim İmam Hüseyin, kendisi için belirlenmiş olan kader çizgisine uygun hareket ederek Kûfe'ye gitmek üzere yola çıkmış ve sonunda şehitlik mertebesine ermiştir¹⁹.

Bu durum binlerce yıl önce Hz. İbrahim'e dahi bildirilmiştir: "İbrahim peygamber İsmail'i kurban ederken; "Ya Rabbialemin, benim gibi cömert kulun var mı ki evladına hak için bıçak çalacak!" dediği zaman Cenab-ı Allah'tan emir geldi ki; "Ya Halil senin evladına bedel koç gönderdim. Hüseyin ise Sahray-ı Kerbelâ'da yetmiş üç şühedası ile kendini kanlar içinde feda edecek" demiştir"²⁰.

*Dergi'*de, Allah Teala niçin böyle bir kurban seçti sorusu da sorulur ve biz yine Tanrı'nın bize vermiş olduğu aklı kullanarak ve yorumlar yaparak cevaplandırmaya çalışabiliriz denir²¹. Bu bakış açısına göre bu

¹⁷ Hadisin buraya kadarki kısmı için bk. Hâkim en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, Kahire 1417/1997, III, 177. [Hadisin ayrıntılı incelenmesi ve değerlendirilmesi için bk. Hüseyin Kahraman, "Şi'a'da Bir Hidayet Rehberi Olarak Ehl-i Beyt ve "Nuh'un Gemisi" Benzetmesi", *Marife*, IV/3 (Kış 2004), s. 175-187.]

¹⁸ Açıkgöz, "İmam Hüseyin'i Tanıyalım", s. 41.

¹⁹ Hakkı Saygı Baba, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", *Cem*, XXXVI/119 (Mart 2002), s. 10.

²⁰ Dede Selahattin Akkaya'dan naklen "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", *Cem*, XXX/78 (Mayıs 1998), s. 36. [Burada şehitlerin sayısı 73 olarak geçerken, diğer yazarlar Hz. Hüseyin dahil 72 sayısını vermektedirler. Kaynaklar için bk. 42 numaralı dipnot.]

²¹ İzzettin Doğan, "H.z. Hüseyin'i Ve Kerbela'yı Günümüzde Artık Farklı Yorumlamalıyız", röp. Ayhan Aydın, *Cem*, XXXVI/120 (Nisan 2002), s. 3.

olay bir imtihandır. Zira Allah Teala her şeyin bir hikmete göre olduğunu ve emri olmadan bir yaprağın dahi oynamayacağını buyurmaktadır. Allah, Resülü aracılığıyla bir Tuba ağacı diktirdi, yani İslam dini. Fakat çok zaman geçmeden “bu yüce Tuba’ya özellikle emanete bir takım zehirli haşarat arız oldu. Ve Tuba sarsıntılar geçirmeye başladı. İşte bu şartlar altında ona yeniden hayatıyet verecek bir iksir lazımdı. Yani bir kurban. Hem de nasıl bir kurban. Seçilmiş, beğenilmiş, arıdılmış bir kurban. Bu da kim olabilirdi? Bu şartları haiz kimdi? Muhakkak ki bunu ALLAHUAZİMÜŞŞAN ve: “Oğlum Hüseyin hicretin altmış birinci yılında şehit olur” buyuran sevgili Habib’i ve Resûlu ancak bilirdi”²².

2. Kerbelâ’nın Hz. Peygamber Tarafından Haber Verilmiş Olması

Hz. Muhammed torunu Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da şehid edileceğini biliyordu²³ ve bunu “Oğlum Hüseyin hicretin altmış birinci yılında şehit olur”²⁴ buyurarak ifade de etmişti. Ona bu bilgi Hz. Hüseyin’in doğum haberiyle birlikte Allah tarafından ulaştırılmış ve bundan bütün aile anında haberdar olmuştur:

Hz. Hüseyin doğduğu zaman Allah Teala Cebrail’e “Git Hüseyin’in doğumunu kutla ve ayrıca başsağlığı dile” diye emir verir. Başsağlığının sebebi nedir? diye soran Hz. Muhammed’e Cebrail şu bilgiyi verir: “Doğmuş olan bu mazlum Hüseyin senden sonra Kerbelâ denilen yerde zalimler tarafından acımasızca şehit edilecektir” Allah Resulu ağlamaya başlayınca Hz. Ali de meseleyi öğrenir. Evine varıp eşi Hz. Fatıma’ya anlatır. Ağlayarak babasına gidip haberi bir de onun ağzından duyan Hz. Fatıma “Bu olay ne zaman olacak” diye sorar. Hz. Peygamber “Bu olayı ne ben, ne sen, ne Ali ne de Hasan göremeyeceğiz” der. Hz. Fatıma “bizlerin olmadığı o zamanda, benim mazlumum için kimler ağlayıp, kimler gözyaşı dökcekler?” diyerek tekrar ağlamaya başlar. “Atiften şöyle bir

²² Hasan İpçi, “Kerbelâ”, *Cem*, I/4 (Ekim 1966), s. 13, 14.

²³ Doğan, “Kerbela’yı Artık Farklı Yorumlamalıyız”, s. 3.

²⁴ İpçi, “Kerbelâ”, s. 13. [Hatib el-Bağdadî, *Tarihu Bağdâd*, Beyrut ts. Daru’l-Kütüb’l-İlmiyye, I, 142. Bu ve çeşitli diğer rivayetlerin sağlam olmadığı konusunda bk. Demircan, *İktidar Mücadelesi*, s. 136-145.]

nida" gelir: "Ey hatun! Ahir zaman ehlinde Peygamber hanedanına bağlı olan öyle bir topluluk olacak ki, her yıl senin mazlum Hüseyin'in için ağlayıp onun matemini tutacaklar"²⁵.

3. Hz. Hüseyin'in Kendi Kaderini Biliyor Olması

Hz. Hüseyin dedesinden aldığı bilgiyle Kerbelâ'da başına gelecekleri biliyordu. Bunu çevresindekilere de zaman zaman ifade etmiş, "Ben belâ sahrasının seyyahıyım" demişti²⁶. Bu durumu oldukça duygusal bir anlatımla ve bizzat Hz. Hüseyin'in diliyle ayrıntılı olarak nakleden menkıbe özetle şöyledir:

Hz. Hüseyin tehditlerden bunalınca dedesi Hz. Muhammed'in rav-zayımübârekesine yüz sürüp niyazda bulunur:

"Esselâtü vesselâmu aleyke ya ceddi!, ya Resulâllah! benim! senin Hüseyini'm! Hâki pâyna yüz sürüp niyaza geldim! Ya Resulâllah! Ümmetinden bir takım Müslümanlar kâzip ve bivefa zalimler, senin şeriatı mutahharanı tahkir ve beni öldürmek için teşebbüste bulundular. Lâyık mıdır ki kucağında büyüttüğün gonca risâletin payimal olsun? Reva mıdır ki öptüğün boğaza harçer çekilsin? Ya Resulâllah hakkımda fermanın nedir? Emrine canım feda olsun!

Hz. Hüseyin o gece rüyasında dedesi Hz. Muhammed'i, babası Hz. Ali'yi, annesi Hz. Fatıma'yı, kardeşi Hz. Hasan'ı görür. Koşup dedesinin ayaklarına kapanır. Hz. Peygamber tutup kaldırır ve boğazından öperek şöyle buyurur:

"Ey nur-i aynım sevgili Hüseyinim! Takdiri Hüda yerini bulacaktır. Hakkın muradı seni Kerbelâ çölünde başsız bedenle, bedensiz başla kanlar içinde görmek ister. Ya Hüseyin! Kazaya rıza göster, sebat et, sabırdan ayrılma. Zira senin bu sabır ve sebatın benim halis olan ümmetime bir meşk ve aşk olacaktır. Hazır ol oğlum Hüseyin Kerbelâ kavgasına, Kervanı ehl-i beyti çek belâ sahrasına. Ya Hüseyin! Senin

²⁵ Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10. Ayrıca bk. Hasan Meşeli, "Muharrem Orucu", *Cem*, 1/3 (Ağustos 1991), s. 23. (Aynı rivayet, olayı meşrulaştırmak ve nefreti ortadan kaldırmak amacıyla Emevilerin uydurması olarak da nitelendirilmiştir. bk. Doğan Türkoğlan, "Kerbela Hz. Hüseyin'in Kaderi miydi?", *Cem*, XXXIII/100 (Nisan 2000), s. 20-21).

²⁶ İpçi, "Kerbela", s. 24; Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 3.

katillerin şirk ve cinayetleri gerçi müslümanlık ve bana ümmetlik dâvasındadırlar fakat heyhat! Onlar Allah'ın rahmetinden mahrum ve benim dergâhımdan matrutturlar. Lânet o zalimlere.

"İmam Hüseyin tekrar niyaz etti: -"Ya Resulâllah senin bir emrine bin Hüseyin feda olsun; benim sözüm budur ki; benim yüzümden bir çok âşıkân ümmetin kanları dökülecektir, Hakka dua etseniz benim ruhumu burada kabzetsin ve bu kanın akmasına mahal kalmasın.

"Hazreti Muhammed buyurdu: -"Ey oğlum, şehadet şerbeti dost elinden içilmez, o kadeh düşman elindedir, git Kerbelâ'da şehit ol, al kanla gel!" Hazreti Hüseyin: -"Medet Ya Muhammet bari, seyyideleri beraber götürmeyeyim de benim müsibetimi görüp perişan olmasınlar". Hazreti Muhammed buyurdu: "Ya Hüseyin Hakkın muradı onların da düşman elinde esir olmasındadır". Bu esnada Hazreti Peygamberin, ehl-i beytin, rahmet meleklerinin ve cennet ehlinin gözlerinden yağmur gibi yaşlar boşanmaya başladı. Hazreti Hüseyin dehşet içinde uyandı. Çünkü artık emir tamamı²⁷.

186 Muhammed b. Hanefiyye, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr'in de yalvarmaları da Hz. Hüseyin'i kararından döndüremez. Abbas oğlu Abdullah yolculuktan vazgeçmesi için Hz. Hüseyin'e çok yalvardı, Kûfe'ye gitmekten alıkoymak istedi. Hz. Hüseyin, 'bir gün sonra kesin cevap vereceğim' dedi ve kendi kaderini belirlemek için Allah'ın kelâmı Kur'an-ı Kerim'i eline aldı, rastgele bir ayet açtı. Açılan ayette "Her nefis ölümü tadacaktır" (Âl-i İmrân 3/185) yazılı idi. Bu ayeti okuyan Hz. Hüseyin "Büyük Allah ve O'nun Peygamberi, doğru söylemiş, çıkan ayet bunu doğruluyor" diyerek Kûfe'ye gitmek için kesin kararını verdi. Bunu Abdullah'a söylediği zaman Abdullah, "anlaşılan gideceksin, hiç olmazsa Yemen taraflarına git, oraları daha güvenlidir" deyince. Hz. Hüseyin "Ey Abdullah! Hikmetin gizli sırlarına akıl ermez, kader beni Irak topraklarına çekmektedir" der²⁸.

²⁷ İpçi, "Kerbelâ", s. 14, 24. Daha özet ve farklı ifade ile olan nakil için bk. Hasan Çıkar, "Hazreti Hüseyin", *Cem*, XXXIV/110 (Haziran 2001), s. 31.

²⁸ Baba, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10. [İbn Ömer ve İbn Abbas'ın Hz. Hüseyin'i kararından döndüremeyip ona ağlayarak veda etmeleri konusunda bk. Suyutî, *Tarihu'l-Hulefâ*, Kahire 1371/1952, s. 206. En çok ısrar eden İbn Abbas oluşu için bk. Mehmet Bahaüddin Varol, *Ehl-i Beyt Gerçeği*, İstanbul ts. (Şamil Yayıncılık), s. 270-271.]

Hız. Hüseyin'in kesin kararından sonra kızı Sakine ile kız kardeşi Zeynep, "Kûfelilerin dedemize ve amcamız İmam Hasan'a, yaptıklarını biliyorsun. Buna rağmen gidip bizim boynumuzu bükük mü koyacaksın" diye feryat etmeye başlarlar. İmam Hüseyin ikisini de kollarına alır ve ileriye bakmalarını söyler. Sakine: "Baba! Senin hayat filmi görüyorum, seni parçalıyorlar" diye haykırınca İmam Hüseyin "ben bunu görerek gidiyorum" cevabını verir²⁹.

Hız. Hüseyin, 'Gitme! Kufeliler vefasızdır' diyenlere "Evet dedikleriniz doğrudur. Fakat zulüm altında inleyen mazlumların tek ümit ışığı biziz. Bir can için bu mazlumların ümit ışığını nasıl söndüreyim" diye karşılık verir³⁰.

Hız. Hüseyin Kûfe'ye gitmekten vazgeçmiş olsaydı veya Kerbelâ'da iken dönse veya savaştan kaçsa idi, Tanrı buyruğuna karşı gelmiş olacağı gibi Hız. Peygamberin söyledikleri de gerçekleşmemiş ve yalanlanmış olacaktı. Bu durumda Hız. Peygamberin söylediklerini doğru kabul etmemiz gerektiğine göre İmam Hüseyin'in Allah'ın rızasına boyun eğmediğini ve Allah'a asi olduğunu düşünecektik. Hız. Hüseyin bu yolu seçmekle her şeyi doğrulamış ve Allah'ın rızasını da kazanarak "Şehitler Serdari" unvanını kazanmıştır. Aksi olsaydı, "Hız. İmam Hüseyin, tarihlerle bir korkak olarak ve Allah'ın rızasına boyun eğmemiş bir asi olarak geçecekti". Bugün de, ne Ehl-i Beyt sevgisi olurdu, ne de İmam Hüseyin için yas tutulurdu³¹.

Hız. Hüseyin için Kerbelâ'ya gitmek "Tanrı'nın adeta bir emri" olduğu gibi o aslında bu davranışıyla babası Hız. Ali'nin "zalime boyun eğmeyin" emrinin gereğini de yapmıştır³².

²⁹ Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10.

³⁰ Orhan, "Hız. Hüseyin ve Kerbela", s. 12; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 13.

³¹ Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 11.

³² Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 3-4.

4. Kerbelâ'nın Kader Olamayacağı Yaklaşımı

Yukarıda biraz da ayrıntılı olarak verdiğimiz Kerbelâ faciasının Allah'ın takdiri olduğu anlayışını kabul etmeyen, bunun Allah'ın adaletine uygun olmadığını hatta bu kader anlayışın bizzat Yezid ve taraftarlarının bir uydurması olduğu görüşü de dergide yer almaktadır. Genel anlayıştan çok farklı olan ve "kader özellikle Sünnî inanış biçimidir" şeklinde bir girişle başlayan bu görüş ana hatlarıyla şöyledir:

Allah'ın tertemiz yapmak istediği (el-Ahzab 33/33), herkesin selatu selam getirmesini emir buyurduğu (el-Ahzab33/56) ve sevilmesini arzuladığı (eş-Şura 42/23) "bu güzel kutsal insanları böyle bir kader çizgisi ile, böyle bir zulümle başbaşa bırakması, Allah'ın sıfatları ile bağlantılı olmaz". Zaten böyle bir vahşetin sergilenmesinin Allah'ın kendi sıfatlarına sığmayacağı Kur'an-ı Kerim'de çeşitli yerlerde, "Allah zerre kadar zulüm yapmaz"³³ şeklinde geçmekte olan ayetlerde de görülmektedir. Dolayısıyla her şey insanlar tarafından yapılmaktadır³⁴.

"Böyle bir vahşeti meydana getiren Emevi saltanatı ve onun başı Yezit ve onun taraftarı olayı tanrısal bir boyuta çekmek için de kader kılfına koyarak, bu olayların meydana gelmesinden nefret duyan ve bu vahşeti kınayan insanlara Tanrı'dan yazılmış ve çizilmiş olarak sunmaya çalışmışlardır. Olayı efsaneler halinde anlatılarak hatta bu işlerin böyle olacağından Hz. Peygamberi ve Hz. Ali'yi Hz. Fatıma'yı bile haberdar etmekten kaçınmamışlardır. ...Emevi idaresinin yapmış olduğu bu kendini kurtarma ve olaya kaderci bir görüş verme tutumu, çeşitli ulema ve hadis yazarları tarafından Alevi inancı ve kaynaklarına da sokulmuş ve aynı kader inancını Ehl-i Beyt'i sevenlerin paylaşması için azami gayret ve çaba gösterilmiştir. Bunda da bir nebze de olsa başarı sağlanmıştır"³⁵.

Aynı yazar Cebraîl'in Hz. Hasan'ın zehirletileceği ve Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da öldürüleceğini Hz. Peygambere değişik zamanlarda haber verdiğine dair çeşitli rivayetleri Alevi kaynaklardan naklettikten sonra:

³³ en-Nisa 4/49, Yunus 10/44, el-Hac 22/10, Fussilet 41/46.

³⁴ Türkdoğan, "Kerbela Hz. Hüseyin'in Kaderi miydi?", s. 20.

³⁵ a.e, s. 20-21.

“Hz. Hüseyin’in doğumundan beş dakika sonra Allah tarafından Hz. Hüseyin’in kaderi yeniden yazılmış bulunmaktadır. Halbuki o daha beş dakikalık bir masumu paktır. Dünyaya geldikten beş dakika içinde bu zulmü ne yapmış ki hak etmiştir. ... Olayların böyle olacağını belirleyen Allah, böyle olacağı haberini veren Cebrail, haberi alan da Allah’ın sevgili peygamberi. Allah neden böyle tertemiz kıldığı insanlara bu zulmü reva görsün. ...Hz. Muhammed son veda haccında; “bininiz ki sizin kanınız, Müslüman kanı birbirine haramdır. Asla kafirler gibi birbirinizin boynunu vurmayın” demektedir. Kerbelâ’da böyle bir vahşetin meydana geleceğini bilen Hz. Muhammed niye insanlara böyle bir nasihatte bulunsun çünkü nasıl olsa kanlar akıtılacaktı! Burada kadar olayın Allah’la hiçbir bağlamda ilgisinin olmadığı aşikardır. ... Olayı ve vahşeti kader boyutuna çekerek üzerlerindeki bu cürümü bir yerlere atmaya çalışan Emevi zihniyeti böyle uydurma hadislerle olayı Tanrı’dan gelmiş bir şekle sokmaya çalışmıştır. ...

“Olayın diğer bir boyutuna baktığımız zaman eğer Allah Ehl-i Bey’e böyle zulmü reva görmüş ve bunun uygulamasını da Yezide vermişse Yezid’in burada sadece yapmış olduğu Allah’ın emrini yerine getirmek olmuştur ve bunun için de Yezid’e lanet etmenin bir gereksesi kalmamaktadır. Çünkü emri veren Allah yerine getirmeye çalışan da lanet Yezit olmuştur. Fakat biz ... bu vahşetin tamamen Yezidin ve onun yakınlarının senaryosu olduğunu biliyoruz. Olayın kaderle bir ilişkisi olamaz. Kendi öz torunlarının başına böyle bir vahşetin geleceğini bilen peygamberimiz Allah’a dua edip onların affı için yalvarmadı. Çünkü Allah’ın bütün dünyayı Hz. Muhammed’in sevgisi üzerine yarattığı söylenmektedir. Şüphesiz onun her sözü, her duası Allah katında geçerlidir. ... Hz. Muhammed’in... soyunun devamı olan Ehl-i Bey’ine Allah tarafından böyle bir zulmün var sayılmasının ne Allah, ne din kavramı, ne de insanlık kavramı ile bağdaşacak bir yanı bulunmamaktadır”³⁶.

II. Tarihî Olgu Olarak Kerbelâ

Kerbelâ faciasının ay ve günü 10 Muharrem olarak ihtilafsız ise de yılı hakkında farklı görüşler de yer almaktadır. Genelde miladi 10 Ekim 680³⁷’e karşılık gelen hicri 61³⁸ senesi verilmekle beraber hicri 58³⁹ yılında gerçekleştiğini belirtenler de bulunmaktadır⁴⁰.

³⁶ a.e., s. 21-22.

³⁷ Rıza Zelyut, “Alevilik Nedir? III: Kerbelâ Öncesi”, *Cem*, VI/61 (Aralık 1996), s. 68.

Hız. Hüseyin ve beraberindekilerin savaşan güç olarak 32 atlı ve 40 yaya⁴¹ olmak üzere 72 erkek ile kadın; kız, çoluk-çocuk toplamı 79 kişi ile birlikte tamamı 151 kişiden ibarettir ve Hız. Hüseyin dahil olmak üzere bunlardan 72'si şehit olmuştur⁴².

A. Kerbelâ'yı Hazırlayan Şartlar⁴³

Kerbelâ olayının önceden planlanmadığı, tesadüfî bir şekilde olayların gelişmesi sonucunda meydana geldiği iddiaları reddedilir ve bu plansızlık Hız. Hüseyin için doğru fakat Yezid için doğru değildir denilir. Zira Yezid, babasının tavsiyesi doğrultusunda Hız. Hüseyin'i bütün ailesi ile birlikte yok etme planını uygulamıştır. Bu amaçla valisi, komutanı, yeri belirlenmiş ve seçkin bir ordu hazırlanmıştır⁴⁴. Dolayısıyla bu olay, Hız. Peygamber'in soyuna karşı düzenlenen planlı bir "katliam"⁴⁵ olarak nitelendirilmiştir.

190
OMÜİFD

Adı ister plan, ister hazırlayıcı şartlar olarak konsun, dergide Kerbelâ olayının öncesi çok eski tarihlere kadar götürülerek, hatta kılıçla birbirinden ayrıştırılan yapışık ikizler⁴⁶ hakkında falcıların, "bu iki çocuğun so-

³⁸ Murat Küçük, "Binüçyüzondokuz Yıl Sonra Muharrem ve Aşure!", *Cem*, XXXII/90 (Haziran 1999), s. 32.

³⁹ "Muharrem Etkinlikleri" *Cem*, XXXIV/109 (Mayıs 2001), s. 22.

⁴⁰ Tarih kaynaklarında tercih edilen yıl 61 olmakla beraber bir kaç yıl ileri yıllar da verilmektedir. Ayrıntılı bir derleme için bk. Demircan, *İktidar Mücadelesi*, s. 279-281.

⁴¹ Abidin Özgünay, "Kerbelâ! Mezâlîmi ve Alevilik-Sünnilik", *Cem*, III/25 (Haziran 1993), s. 4.

⁴² Meşeli, "Hız. Hüseyin'in Şehadeti", s. 26; Hasan Meşeli, "Hız. İmam Hüseyin'i Kerbelâ'da Şehit Edenler ve Onu Bırakıp Kaçanlar", *Cem*, V/49 (Haziran 1995), s. 37; Muharrem Naci Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", *Cem*, I/1, (Temmuz 1966), s. 10; Abidin Özgünay, "Yazılı Metinlerde Hız. Hüseyin'in Şehadeti ve Kesik Başı", *Cem*, II/14 (Temmuz 1992), s. 3; Adil Ali Atalay, "Kerbelâ", *Cem*, IV/38 (Temmuz 1994), s. 21; Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 11.

⁴³ Dönemin siyasi durumuna derli toplu bir bakış için bk. Algül, *Kerbelâ Kanayan Bir Yara*, s. 35-84. Kerbelâ Faciasının tarihi kökenlerinin genişçe ele alınışı için bk. Murtaza Mutahhari, *İmam Hüseyin ve Kerbelâ*, trc. Hasan Kanaatlı, İstanbul 2008, III, 17-142.

⁴⁴ Duman, "Kerbelâ Mezâlîminin 1356. Yılı Münasebetiyle", s. 55.

⁴⁵ Zelyut, "Alevilik Nedir? III", s. 68.

⁴⁶ Rivayete göre Haşimilerin atası Haşim ile Emevilerin atası Abdüşşems yapışık ikizler olarak doğarlar. Birinin parmağı diğerinin alnuna yapışmıştır. Ayrıştırılırken kan akar. Kan akması uğursuz sayılarak aralarında cereyan edecek savaşlarda kanlar akacağı

yundan gelenler tarih boyu birbirine kanlı düşman olacaktır” dediği de nakledilerek⁴⁷, Haşimi-Emevî rekabetine dayandırılır.

1.Haşimî-Emevî Mücadelesi

Haşimîler ve Emevîler arasında eskiden beri süregelen rekabette Hz. Peygamber’in Haşimîlerden olmasının doğurduğu üstünlük kıskançlığa ve Emevîlerde düşmanlığa yol açtı. Yezid’in dedesi Ebu Sufyan Hz. Muhammed ile, Babası Muaviye de Hz. Ali ile uğraştı ve savaştı. Öyle ki İslam’ı tebliğde en büyük tepki tüccar ve aristokrat Emevîler’den geldi. Ekonomik ve sosyal itibarları sarsılan bu gruplar, önce İslam’ın yayılışına engel olmak istediler. Bunu başaramayınca da “İslam’ı kabul etmiş gibi görünerek isteklerini Halifelik kurumunu ele geçirmek suretiyle gerçekleştirdiler”. Kerbelâ faciasının arkasında yatan sosyolojik gerçek de budur. İlk üç halifenin bu makama gelişlerini kısaca hatırlatarak, Hz. Osman’ın bir seçim değil, Hz. Ali’ye vermemek için “önceden planlanmış bir oyun” ile halife olduğunu böylece de Emevî Oğulları ve Haşimi Oğulları arasında siyasal kavganın yeniden başladığı belirtilir. Sıffin sonrası Hakem Olayı’nda da aynı hilenin tekrarlandığı fakat Hz. Ali’nin bu oyunu kabul etmediği ifade edilir⁴⁸.

Hz. Peygambere karşı kafir olarak savaşan Emevî soyu, Mekke’nin fethinden sonra kılıç zoruyla müslüman olmuş ama sahabe kisvesi ile her türlü sorumluluktan korunmuş olarak İslam’a en büyük ihanet ve kötülüğü yapmıştır⁴⁹.

Yezid’in babası ve dedesi de aynı gayeyi taşıyordu ve “Yezid’e bu tavsiyeyi aslında onlar yapmıştı” demek için bu kişilerden şöyle nakiller yapılır:

şeklinde yorumlanır. bk. Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, çev. Zakir Kadiri Ugan; Ahmet Temir, İstanbul 1992, IV, 24-25.

⁴⁷ Duman, “Kerbelâ Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle”, s. 54.

⁴⁸ Hüseyin Bal, “Kırsal Kesimde Kerbelâ; Bir Soykırımı”, *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), s. 48-51.

⁴⁹ Meşeli, “Hz. İmam Hüseyin’i Kerbelâ’da Şehit Edenler”, s. 36.

Hz. Peygamber, "Rihlet buyurunca: en kinci duyguları ile kuşanıp ama en şeytanca sıfatını takınarak, İmam Ali (A.S)'ın yanına sokulup 'Amca oğlu! Hakkın elinden alınıyor, elini çabuk tut yanındayım!' diyen Ebu Sufyan değil miydi? ... Ali elinin tersiyle itiverdi Ebu Sufyan'ın uzanan elini: 'Bu konu seni ilgilendirmez!'"⁵⁰.

"Üçüncü halifenin halife olduğu gün, körleşmiş gözleriyle Hz. Hamza'nın mezarına ulaşım ve tükürerek mezarı tekmeleyip:"Ey Hamza! Dün seninle uğruna savaştığımız şey, bugün bizim çocukların elinde oyuncak olmuştur!" diyerek dişsiz ağzından salya akıtan Ebu Sufyan'ın kemiklerini mezarında sevindirmekteydiler, bu lânetliler"⁵¹.

"Allah'ın şehitlerin efendisi diye taltif ettiği Hamza'nın ciğerini çiğ çiğ yiyen Hinde'nin oğlu Muaviye şimdi müslümandı, hem de büyük bir İslâm toprağına hükmeder konumdaydı, valiydi, ama anasının çiğ ciğeri yerken ağzında hissettiği; acımsı, ekşimsi tadı, şimdi oğlu ağzında hissetmekteydi. Ama bu oğul anasından daha farklıydı. Daha şeytan idi. Ana açıkça cephe aldı, düşmanlığını haykırarak haykırarak duyurdu. Hamza'nın ciğerini herkesin gözü önünde yedi. Fakat oğul kimlik değiştirerek, sinsice, gizli planlarla, münafıkça, bir değil bir çok kişinin ciğerini söktürdü. Ana Hz. Hamza'ya kafasını takmıştı. Ana ve baba; (Hinde ve Ebu Süfyan) Muhammed'le uğraştılar ömürlerinin sonuna kadar, onların varisi olan oğul Muaviye de Muhammed'in varisi olan İmam Ali'yle uğraştı ömrü bitinceye kadar. Eline geçseydi Ali'yi öldürecek. Kanını akıtacaktı. Belki de anası gibi Ali'yi öldürmesi için bir şeytan dölüne ödül vaat etmişti kim bilir? Öyle olmasaydı onunla savaşır mıydı? Ona isyan eder miydi? Karşısına ordularla çıkıp onu yıkmak, devirmek için binlerce müslümanın kanına girer miydi? Babası Ebu Süfyan Peygamber öldüğü gün bunu başaramadı. Ali tarafından kovuldu, ama oğul Muaviye yıllar sonra bunu başardı. Ali'ye isyan etti, ettirdi, Müslümanları öldürdü, öldürttü. İstedığıne ulaştı. Şam'da oturup babasının uzaktaki mezarına sesleniyordu:

"Sen mezarında rahat uyu, senin ve senin babalarının intikamını aldım. Daha fecisini de oğlum Yezit yapacaktır. Ruhunuz şâd olsun, yurduzunu şenlendirdik! Saltanatımızı kurduk!"⁵².

⁵⁰ Duman, "Kerbela Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle", s. 55.

⁵¹ a.e., s. 54.

⁵² a.e., s. 55. Benzer ifadeler için ayrıca bk. İpçi, "Kerbela", s. 14.

Muaviye, 41/661 yılında Muğire b. Şûbe'yi Kûfe'ye vali olarak göndermeden önce yanına çağırarak şöyle der: "Ali'ye sövmeyi ve onu kötülemeyi, Ali ve taraftarlarını ayıplamayı ve onlara sert davranmayı, Osman'ın taraftarlarına ise yumuşak davranmayı ihmal etme"⁵³.

Hız. Hasan'ın "eşlerinden biri tarafından zehirlenmesinin arkasında, Ehl-i Beyt soyununa göre", yine Muaviye vardır⁵⁴.

"Emevi kralı Süfyan oğlu Muaviye demiş ki, "Muhammed'in Ali'nin Kur'an'ın Ehl-i Beyt'in aleyhinde seksen deve yükü kitap yazdırdım. Bu topluma öyle bir iş yaptım ki, kıyamete kadar yanlış bir doğruyu çözemeyecekler"⁵⁵.

Yezidb. Muaviye çok çeşitli şekillerde eleştirilir ve lanetlenir: İslâm'a musallat "haşarat", "çete mensubu". "Melânet kuyusundan gelen zehirli sûlbün mahsûlü. ... Sorarım ey mümin kardeş: hiç bunlara müslüman demek caiz midir? Vallahi müslüman denmez bu kavmi bîhayâta ves-selâm. Bunlar hakkında ancak (lânetûllâhialâkavmil zalimin) denir"⁵⁶.

Babasının ölümünde bile başucunda bulunmayan Yezid, hayatını içki, eğlence ve av ile geçiren birisi idi⁵⁷.

Yezid, kendi halkına yalan söylemiş, halkına zulüm yapmıştır, adalet yerine eşitsizliği getirmiştir, İslam'ın, Hız. Muhammed'in koymuş olduğu ana kuralı pervasızca çiğneyip "hayır, ben halkı tanımıyorum, onun seçimi olsa da olur olmasa da umurunda değil, babamdan sonra ben gele-

⁵³ Rıza Zelyut, "Alevilik Nedir? IV: Kerbela Sonrası Hesaplaşma", *Cem*, VI/62 (Ocak 1997), s. 58. (Verilen kaynaklar olarak bk: Onat, *Emeviler Devri Şii Hareketleri*, s. 47.); Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 48-51.

⁵⁴ Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 51.

⁵⁵ Adil Ali Atalay, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", *Cem*, XXX/78 (Mayıs 1998), s. 38 ("Kaynak isterseniz, size sunacağım dipnot 235 yıl evvel bu dünyadan gelip geçen dedemin babası İbrahim Efendi'dir. ... Yazılı senet isteseler gösteremem amma, yalan değildir! ay.); Atalay, "Kerbela", s. 20.

⁵⁶ İpçi, "Kerbela", s. 13-14.

⁵⁷ Dursun Gümüüşoğlu, "Kerbela", *Cem*, XXXIII/101 (Mayıs 2000), s. 26.

ceğim halife olacağım, hükümdar olacağım” diyerek halkın iradesini reddeden zihniyetin sembolü olmuştur⁵⁸.

“Yezit Hıristiyanlığı geri getirecekti. Maymunu ile şarap içerdi. Maymunun ismini de “Şıhı İslam!” koymuştu. “İşte İslam’ın şıhı bu!” deyip İslamiyet’le alay ederdi”⁵⁹.

Yezid zalimdi, rüşvet, irtikap, zina, entrika devleti sarmıştı. Haramı helal saymıştı. Şam sarayında çıplak rakkaselerin içkili sofraları kurulu-yordu. İmamın sarığını maymunun başına geçirerek, maymuna imamlık yaptırıp İslam’la alay ediyordu⁶⁰.

“Yezid’e göre Kur’an’ın hükmü artık hükümsüzdü”⁶¹.

2.Yezid’in Halifeliği Dönemi ve Hz. Hüseyin’i KûfeYoluna Çıkaran Şartlar

Hz. Hüseyin’in Kûfelilerden biat alarak Yezid’e karşı çıkması, Yezid’in hakkının gasbedilmesi değil aksine gasbedilmiş hakkın geri alınmasıdır. Yoksa Hz. Hüseyin sadece halife olma hevesiyle böyle bir işe girişmiş değildir ve hiç kimse de böyle bir şey iddia edemez. Çünkü Kur’an ayetlerine göre (el-Ahzab 33, eş-Şura, 23, Hud, 76) Ehl-i Beyt Kara Nefisten arınmış Hakk’ın gönlüyle, gönülleri bir olmuş mübarek zatlardır. Bunlardan yalan çıkmaz. Zira her daim Hak üzeredirler⁶².

⁵⁸ Doğan, “Kerbela’yı Artık Farklı Yorumlamalıyız”, s. 4.

⁵⁹ Ayhan Aydın, “Aşık Ali Metin Dede ile Söyleşi”, *Cem*, XXX/86 (Ocak 1999), s. 53.

⁶⁰ Meşeli, “Hz. Hüseyin’in Şehadeti”, s. 26; Meşeli, “Hz. İmam Hüseyin’i Kerbela’da Şehit Edenler”, s. 37.

⁶¹ Meşeli, “Hz. Hüseyin’in Şehadeti”, s. 26.

⁶² Orhan, “Hz. Hüseyin ve Kerbela”, s. 12. [Hz. Hüseyin’i harekete geçiren sebeplerin başında marufu emredip münkeri nehyetmek olduğu konusunda geniş bilgi için bk. Murtaza Mutahhari, *Hz. Hüseyin’in Emr-i Maruf ve Nehy-i Münker’i*trc. Hasan Almaz, İstanbul 1998, s. 7-29. Çeşitli sebeplerin değerlendirmeli bir listesi için bk. Demircan, *İktidar Mücadelesi*, s. 339-348.]

Olayların gelişim süreci kısaca şöyledir: Muaviye kendi hayatında oğlu Yezid'i veliahd ilan edip her taraftan biat alır⁶³. Yezid'e: "Oğlum, sana büyük bir saltanat bırakıyorum. Atalarımın ruhunu sevindirmeyi sen sürdüreceksin! Oğlum, önünde tek bir engel vardır: "Ali oğlu Hüseyin". Benim önümde Ali engel olduğu gibi, Ali'nin karşısında ben başardım. Oğluna karşı da sen başaracaksın, başarmalısın. Bunun tek yolu da onu sağ bırakmamandır. Nerede bulursan orada öldür, öldürt. Aferin sana oğlum!" diyerek vasiyet eder⁶⁴. Bir başka nakilde ise: "Karşında üç kişi var, bunların ikisini söz ile, para ile kandırabilirsin, ama Ali oğlu Hüseyin'i hiçbir şeyle kandıramazsın onun mutlaka vücudunu yer yüzünden kaldırman lazım" der⁶⁵.

Bir başka yazar ise tam aksi görüştedir:

"Halifelik konusunda seninle Kureyş'ten üç kimseden başka birinin ihtilafa düşeceğini zannetmiyorum. ... Abdullah b. Ömer, ibâdetle yanıp tutuşan bir kimsedir. Herkes sana biat edince o da biat eder. Hüseyin b. Ali, heyecanlı bir adamdır. Iraklılar ona destek olur, o da sana karşı baş kaldırır ve sen ona galip gelirsen, kendisini affet, çünkü onun bize akrabalığı, büyük şerefi ve Hz. Muhammed'e yakınlığı vardır. Sana arslan gibi saldırıp, tilki gibi tuzak kuracak olan tek kişi Abdullah b. Zübeyr'dir. Eğer bu adam sana karşı bir oyuna kalkarsa, onu lime lime kes ve gücün yettiğince kendi adamlarının kanını akıttırma"⁶⁶.

Yezid Medine valisi Utbe b. Velid'e "İleri gelenlerden bana biat etmelerini temin edesin ve eğer kabul etmezlerse, kendilerini öldürüp başlarını Şam'a gönderdikten sonra iltifatımı ümid eylesin" içerikli bir mektup gönderir. Vali 'dünya çerçöpü uğruna Hz. Hüseyin'in kanına gir-

⁶³ Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 51; Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 31. [Hz. Hüseyin'i Kerbelâ'ya sevk eden şartların tahlili ve temel olayın Yezid'in veliahd ilan edilmesi ve zorla biat alınması olduğu konusunda bk. Algül, *Kerbelâ Kanayan Bir Yara*, s. 231-235.]

⁶⁴ Duman, "Kerbelâ Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle", s. 55.

⁶⁵ Adil Ali Atalay, "Kerbela matemi", *Cem*, XXXIII/100 (Nisan 2000), s. 56.

⁶⁶ Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 51. (*Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, ed. Hakkı Dursun Yıldız, İstanbul 1989, II, 320'den naklen)

mem' diyerek Hz. Hüseyin'e durumu bildirir ve "Şam'dan zalim biri gönderilebilir, fırsat varken tedbirini al" der⁶⁷.

Yezid'in bu emirnamesi üzerine Hz. Hüseyin şöyle diyerek biat etmeyi reddeder: "Biz nübüvvet Ehl-i Beyt'iyiz, risalet madeniyiz. Meleklerin uğradığı kimseleriz. Allah bizimle açtı (dinini) bizimle bitirecek. Yezit' se suçlara bulaşmış bir kanlıdır. Benim gibi birinin ona biat etmesine imkan yok"⁶⁸.

Kûfeliler Yezid'e biat etmezler. Hz. Hüseyin'e pek çok "ecel davetiyesi gibi mektuplar"⁶⁹ göndererek Kûfe'ye davet edip kendilerine imam olmasını isterler⁷⁰. Gelmezse kıyamette babası "Şah-ı Merdan İmam Ali"ye, dedesi son peygamber Hz. Muhammed'in katında, Yezit zalimin elinden kendilerini kurtarmadığı için davacı olacaklarını söylerler⁷¹. Hz. Hüseyin Kûfelilerin mektuplarında verdikleri teminatı sened yerine koyup, belaların kendisini beklediğini bile bile Kûfe diyarına gitmeye karar verir⁷².

Hz. Hüseyin önce amcasının oğlu Müslim'i Kûfe'ye gönderir. Müslim mektubunda: "Ya Hüseyin! Şu an en az otuz bin Kûfe'li sana biat etmek için yolunu gözlüyor. Halk Muaviye'nin hileci ve baskıcı yöntemleriyle Yezid'e biat ettirilişinin hesabını sormak istiyor. Yola çıkmadıysan hemen çık, yolda isen eylenmeden tez zamanda gel!" der⁷³. Bu biat habe-

⁶⁷ Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 31. ("Ya Hüseyin'den biat al veya başını kes" içerikli mektup için bk. İpçi, "Kerbelâ", s. 14)

⁶⁸ "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 33.

⁶⁹ İpçi, "Kerbelâ", s. 24. [Mektupların sayısı ve ortak mesajı konusunda Hz. Hüseyin'in değerlendirmeleri hakkında bk. Algül, *Kerbelâ Kanayan Bir Yara*, s. 85-89. Mektup gönderenlerin kimlikleri konusunda bk. Onat, *Emeviler Devri Şii Hareketleri*, s. 66-67.]

⁷⁰ Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 51; Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10; Meşeli, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbelâ'da Şehit Edenler", s. 36. [Mektupların içerikleri ve sayısı konusunda bk. Ahmet Turan Yüksel, *İhtirastan İktidara Kerbelâ*, Konya 2001, s. 49-50.]

⁷¹ "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 33.

⁷² Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 32.

⁷³ "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 33-34. [Müslim b. Akil'in faaliyetleri ve sonu hakkında bk. Ethem Ruhi Fiğlalı, "İslâm Tarihinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Dönemleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 26, s. 364 vd.]

rini duyan Yezid çılgına döner. Hz. Hüseyin yolda ölümüne gittiğini söyleyenlere aldırmandan bile bile Kerbelâ'ya kadar devam eder. Hatta Müslim'in iki oğluyla birlikte öldürüldüğü ve Kûfe'nin çok tehlikeli olduğu şeklindeki haber ve mektuplarına rağmen, "takdiri İlahî ne ise o olur" der ve geri dönmez. Yanındakilere de "Ben kimseyi bu yolculuğa zorlamıyorum. İsteyenler benimle gelsinler. İsteyenler geri dönsünler" der. "Kendimi feda eder, bu fedakar dostları kurtarırım. Esasen Yezid'in istediği benim başımdır" diye düşünür⁷⁴.

Bu sırada vali değişmiş yeni vali Ubeydullah b. Ziyad, muhaliflere karşı çok sert tedbirler almıştır. Müslim'i saklayan ev sahibi tutuklanmış, Müslim taraftarlarıyla valinin sarayına yürümüş ama isyan bastırılarak yok edilmişlerdir. Fakat bunlardan Hz. Hüseyin'in haberi yoktur⁷⁵.

Yolda karşılaştıkları şair Ferazdak'ın, "Halkın gönlü senin yanında fakat kılıçları Emeviler'i destekliyor. Kader gökten geliyor. Allah ise dilediğini yapıyor"⁷⁶ demesi yanında başkalarının da ölüm emriyle arandığını kendisine söylemelerine rağmen Hz. Hüseyin yolundan dönmeden devam eder. Atı bir yerde durur, kamçılmasına rağmen ilerlemez. "Bulduğumuz yer neresidir" diye sorduğunda, "Kerbelâ" cevabını alır. "Atından yere inip Kerbelâ toprağına ayak bastığında, toprak utancından sararır". Hz. Hüseyin Kufe'nin durumunu öğrenmek için Kays'a bir mektup verip gönderir. Kays yakalanınca mektubu parçalar. Mektuptakileri açıklaması veya hutbeye çıkıp Hz. Hüseyin'i kötülemesi istenen Kays, hutbeye çıkıp toplanan halka mektubu açıklar, fakat Yezid ve İbn Ziyad'a lanet edip Hz. Hüseyin ve taraftarlarını övdüğü için hutbeden inmeden şehid edilir. Bunun üzerine Ubeydullah on bin asker göndererek Yezid'e biat edinceye kadar Hz. Hüseyin'e su verilmesini yasaklar⁷⁷.

⁷⁴ Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 26-27.

⁷⁵ Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 52. [Geniş bilgi ve kaynak için bk. Köksal, *Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, 50-91; Algül, *Kerbelâ Kanayan Bir Yara*, s. 89-99.]

⁷⁶ Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 51. (*Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, II, 326'dan naklen). Ayrıca bk. Meşeli, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbelâ'da Şehit Edenler", s. 37.

⁷⁷ Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 32. [Kays b. Müshir'in valilik sarayının en yüksek burcundan atılarak öldürülmesi hakkında bk. Algül, *Kerbelâ Kanayan Bir Yara*, s. 107-108.]

B. Kerbelâ'da Yaşananlar

Hız. Hüseyin'e karşı görevli ordunun ilk komutanı Hür b. Riyah kendisiyle karşılaşınca kurtarmak için çare ararsa da fayda vermez. Hız. Hüseyin ve beraberindekiler susuz Kerbelâ'ya yürütülür⁷⁸.

Kerbelâ'da iki taraf karşı karşıya gelmiştir. Hız. Hüseyin'le Yezid ordusunun yeni komutanı Ömer b. Sa'd atları üstünde uzunca konuşur. Hız. Hüseyin, Ömer'i zalimin ve güçlünün yanında yer almak yerine hakkın ve adaletin yanında yer almaya davet etse de sonuç alamaz. Aslında Hız. Hüseyin'de hep bir son an umudu vardı. Şam'dan yeni bir haber gelebilir ve kan dökülmeyebilir diye. Tartışmalar sonrasında bu umudu da söner. Ömer'den savaş ilanı ister ve ertesi sabaha kadar zaman kazanır⁷⁹.

Son gece hazırlıklar yapılırken Türk şivesiyle Arapça konuşan biri gelir, Hız. Hüseyin'in huzuruna çıkarılır. Durmaz isimli bu kişi "Ya imam sizi almaya geldim. Köyümüz yakındaki kayalıkların arkasındadır, kabilemiz tamamen Türk ve Ehli Beyt muhibbidir" der. Hız. Hüseyin 'vazgeçmem mümkün değil' diyerek teşekkür ve dua ile uğurlar. Bu sırada su sıkıntısını gidermek için silahlı bir ekip Fırat'a doğru ilerler, engel olmak isteyenlerle savaşım üstün gelerek yeteri kadar su getirirler⁸⁰.

Sandığından dedesi Hız. Muhammed'in hırkasını çıkarıp giydikten sonra Hız. Hüseyin'in içinden geçenler *Dergi'*de duygusal ifadelerle anlatılır:

"Nereye gidecekti? Çöllere doğru yürüyüp kayıp mı, yoksa düşmanın içine dalıp öldürdükçe öldürecek, sonra yere düşüp başının ke-silmesine razı mı olacaktı?

"Yürüdü çöllere doğru. Ağlıyordu. Gözyaşları inci taneleri gibi ya-naklarında yuvarlandıkça, sırtındaki hurkanın üzerinde ellerini gezdi-riyordu. ... Dedesinin derisiydi sanki o. Dedesini okşuyordu. Tıpkı, küçükken dedesinin kendisini okşaması gibi okşuyordu. Dedesinin dirilip yardımına gelmesini istiyordu.

⁷⁸ Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 27.

⁷⁹ Bekir Yıldız, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela II", *Cem*, I/2 (Temmuz 1991), s. 50-52.

⁸⁰ Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 28.

“İki atlı bekliyordu şimdi de. ... Dedesi Hz. Muhammed olmalıydı ilk görünen. “Dik dur ya Hüseyin” demeliydi. Ona. ... “Anladığım bir mucize beklemişsin bizden. Ey yavrum Hüseyin. Ey, dedesine pırl pırl bakan çocuk. İşte, işte görmüyor musun mucizeyi? Karşında duran bu büyük ordu, sana hiç bir şey anlatmıyor mu? ... Demek büyüdün. Büyüdün de, orduları aldın karşına. Ne mutlu bana ki, senin gibi bir torunum var. Haydi, haydi Allah’ın aslanı oğlum Ali’nin oğlu. Yılma”. Hz. Hüseyin titriyordu. Babasını da bekliyordu. O da görül-meliydi atı üzerinde. O da oğluna bir şeyler söylemeliydi. “Ya oğlum” demeliydi. “Ne ararsın bu çöllerde?” Sonra bakışlarını oğlundan alıp başka tarafa çevirmeliydi. “Demek Yezid’in ordularıyla karışlaştın sen de? Baban Ali böylesi ordularla çok karşılaşmıştır oğlum. Ordular seni ürkütmesin. Sen sen ol, kendinden kork. En büyük ordu, insanın içinde tepinir. İşte Hüseyin, ona yenilirsen, şu karşıda duran orduyu yensen bile, iki elim yakandadır, iki cihanda da. Ölmek önemli değildir. Acı olan inançsız ölmektir. İnanç, yarınki savaşında gücün olsun”. Hz. Hüseyin biraz rahatlamıştı, çölün boşluğunda. Uzaklardan beklediği iki atlıyı görememişti. O, beklediği iki atlıyı hiçbir zaman göremeyecekti. Ama çölden, çadırına doğru yürürken, beklediği iki atlının, aslında yüreğinde olduklarını anladı. Korkusuzca, dedesinin hırkası sırtında değil, dedesinin derisi içindeymiş gibi zırhlanmış, elindeki asası da asa değil, sanki sanki babasının kılıcıymış gibi, çadırlara doğru yürüdü”⁸¹.

Son gece Hz. Hüseyin, ağabeyi Hz. Hasan’ın bir vasiyetini hatırlar ve telaşlanır. Eşinin olduğu çadıra koşar ve durumu anlatır. “Yarın öleceğim kesin, son nefesimi vermeden bu vasiyeti nasıl yerine getireceğim” der. Eşi, “Neydi vasiyeti” diye sorar. “Ağabeyim demiştir ki, son nefesinde: “Ey kardeşim Hüseyin, oğlum Kasım, kızın Fatime’ye sevdalıdır. Sen, sen ol, ölmeden önce, bu iki canı birleştir”. Şimdi ne olacaktı? Eşi, “ben de bilirim sevdalarını ama zaman sıkışık, yarın savaş var” dese de Hz. Hüseyin: “Olsun, olsun” der ve ekler: “Ağabeyimin, mezarında rahat uyuyabilmesi için, ele geçirmişsek bir geceyi, derim ki, nikahlıyayım gençlerim!”. Savaş hazırlığı yerine yeni elbise seçimi yapılır. “Fatime, şaşırmış bakıyordu çevresine. Yıllardan beri, başı önde, yüreği, Kasım’ın ateşiyle tutuşmuş Fatime, gelin mi olacaktı? Bugün gelin, yarın dul bir kadın mı

⁸¹ Yıldız, “Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbelâ II”, s. 52.

olacaktı?”. Yan çadırda da Kasım hazırlanır. Hz. Hüseyin gidip Kasım’ı alır getirir ve nikahlarını kıyar. Verdiği sözü yerine getirdiği için şükreder. Kızı ve damadı elini öperler ve Hz. Hüseyin çadırdan çıkar. “Bu sıra, gökten yeryüzüne doğru kayan bir yıldızın parlaklığıyla aydınlandı Kerbelâ. Hz. Hüseyin, bu yıldızın kayışını, ağabeyinin bir selamı olduğuna, gelinle damadı kutladığına yordu. “Ve Aleykümüsselam” dedi içinden”⁸².

1. Konuşmalar

Sabah Hz. Hüseyin namazını henüz tamamlamadan harp kösleri çalmaya başlayınca Kerbelâ Sultanı onların karşısına dikilip şöyle der:

“Ben, Peygamber bayrağının mirasçısı, Hz. Zehra’nın gözü nuruyum. Asla boş yere söz etmemiş ve yalan söylememişim. Asla Allah ve Resule karşı gelmemişim. Medine’de Resulullah’ın ravzasında komşu idim. Beni orada tutmadınız. Mekke’de kanaat köşesinde itifaka [itikâfa] çekilmemi reva görmediniz. Bana mektuplar göndererek beni bu diyara ulaştıran, fitneyi koparıp beni türlü sebeplerle bu makama getiren siz oldunuz. Ey Ömer bin Sa’d ve ey Ömer bin Haccac ve ey Şeyb bin Rabia. Bu ne gaddarlıktır ve ey sinan bin enes ve ey şımrzilcevşen bu ne hilekarlıktır”⁸³.

“Ey ordu, ey ahali, Ey Ebu Sufyaniler dininiz yoksa, kıyametten korkmuyor musunuz? Hiç olmazsa dünyada şerefle yaşayınız. Ve kendinizi böyle tanıtınız. Haysiyet, gayret ve hamiyeti hatırlayınız. İnsanlığı düşününüz. Ben sizinle harb ediyorum. Siz de benimle savaşıyorsunuz. Çadırımdaki kadınların, süt emen sübyanların ne kabahati var. Onlara ne diye saldırıyorsunuz? Ve onları niçin susuz bırakıyorsunuz. Ölüm benim için bir ar, bir ayıp, utanılacak, korkulacak ve kaçınılacak bir şey değildir. Allah’ın yarattığı dünyanın iki kapağı vardır. Birinden girilir, ötekenden çıkılır.

“Tanrı’nın gazabını kendinize celbettiniz. O’nun nimetlerinden uzaklaştınız. Kötülere bağlandınız. Peygamberin zürriyetini muhasara ettiniz. Fena adamlarsınız ki iman ettikten sonra, kafir oldunuz ve Rabbi unuttunuz. Ey Yezid’in ordusu... Allah’tan korkunuz. Size bir şey soruyorum. Helali haram, Haramı helal mi kıldım ki, benim kanımı mübah kılıyorsunuz? ... Ceddim Hz. Resul “Hasan’la Hüseyin cennet

⁸² a.e., s. 52-53.

⁸³ Çıkar, “Hazreti Hüseyin”, s. 32.

ehlidirler ve genç efendiler” demediler mi? Buna ne cevap vereceksiniz. Ben size doğru yolu gösterdim. Size Kur’an ayetlerini okudum. İslamiyet’in şeriatını öğrettim. Bunlara karşı benim mükafatım, şimdi bana karşı gelmek midir? Fırat’ın suyunu, Yahudiler’le Hıristiyanlar, köpeklerle domuzlar içiyorlar, susuzluktan yandık diyen peygamber evlatlarına o suyun yolunu kapadınız. Ben İslam’ın mukaddes namusunu koruyorum. Ümeyye oğulları (Emeviler)se cinayetler işliyorlar. Zalimler yakında zulümlerinin cezasını göreceklerdir. Haklı olan Biziz. Haksız olan sizlersiniz. ... Ey alçaklar daima alçak olarak yaşayın. Ve yanıma adam yollayıp, davet eden sizler değil misiniz? İşte geldim, sizin salahınız için geldim. Şimdi bana kılıç çekmek, beni öldürmek istiyorsunuz. Kopardığınız fitne yanınıza kar kalmayacak, bunu iyice bilmiş olun. Elinize kılıçlar almışsınız bana karşı kullanmak için. Halbuki ben o kılıçlarla sizin düşmanlarınızı mahvedecektim. Sizse o kılıçlarla ve kendi düşmanlarınızla birleşerek, dostlarınızı ve beni ve Evlad-ı Resul’u mahv etmek istiyorsunuz. Beni Ümeyye yolunda ve onların dünyası için, zelil bir maişet uğruna kendi dininizi satıyorsunuz. Bana hücum ediyorsunuz. Halbuki ben, ma’sum ve mazlum ve lekesizim. Onlar gibi değilim. Tanrı buyruğunu ayaklar altında çiğniyorsunuz. Zinadan dünyaya gelenleri kendinize intisap ettiriyor ve şef yapıyorsunuz. ... Yezid’e biat asla. Ben Allah’ıma isyan edemem. Ceddime anne ve babama ihanet edemem. Dinime, imanıma milletime ve beşeriyete hiyanet edemem”⁸⁴.

Hız. Hüseyin, Kufe ordusunun karşısında son kez vicdanlarına seslenmeye çalıştıktan sonra komutan Ömer’in önünde durdu: “Ey ne Allah’tan korkan, ne kuldan utanan Ömer!” diye bağırdı. “Son bir defa daha seslenmeye geldim sana. İşte aranızdayım. Öldürün beni. Başımı kesip Yezid’inize götürün. Ama, şu çoluk-çocuğa, bir avuç, Hız. Muhammed’den yadigar kalmış insanlara kıymayın”. Ömer biata davet eder. Sonunda da, “En iyi hatip kılıçtır. Çek kılıcını vuruşalım” der. “Demek en iyi hatip kılıçtır, dedi Hazreti Hüseyin, son umudu da kırılmıştı. “Ne hazindir ki, Yezid’in babası Muaviye’nin bu sözünü unutmamış, durmadan tekrarlarını karşımda. Ama dedem Hazreti Muhammed’in bütün

⁸⁴ Açıkgoz, “İmam Hüseyin’i Tanıyalım”, s. 42. [Hız. Hüseyin’in Kûfelilere son hitabının geniş şekli için bk. Köksal, *Hız. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, s. 164-169; Fıçlalı, *İmamîyye Şiâsi*, s.102-103; Muhammed Sadık Necmi, *Hicretten Şehadete Sözleriyle İmam Hüseyin (a.s)* trc. Fahrettin Altan, İstanbul 1999, s. 250-289.]

sözlerini unutmmuşsun” dedikten sonra orduya özellikle içlerindeki Kûfelilere seslenir. Kûfeli askerler olarak aslında Kûfelilere kılıç çekmekte ve hainlik etmekte olduklarını söyler. Etkilenmelerinden korkan komutan Ömer “savaş” diye bağırır. Hz. Hüseyin vedalaşmak üzere geri döner⁸⁵.

Fırat’tan su almaya giden Abbas kırbasını taşıırken kolları tek tek kesilir ve düşer kumlara. Hüseyin “işte şimdi belkemiğim kırıldı” diyerek gözyaşı döker⁸⁶.

2. Çarpışmalar

Eski komutan Hür b. Riyah, şehid olacağını bile bile, Hz. Hüseyin’in yanında savaşmak üzere saf değiştirir⁸⁷ ve ilk savaşan olmak ister. Hz. Hüseyin “karar değiştirmek için vaktin olsun” diye ertelemek isterse de ısrarı üzerine izin verir. İleri atılıp komutanı olduğu eski ordusuna seslenir: “Güçlünün ama haksızın yanında ölmektense, ölmeyip şeref bulmaktansa, mazlumun, ama haklının yanında ölmeye ve öldürmeye hazırım” der. Başlangıçta bir kaç kişiyi öldürürse de atılan oklarla ilk şehid olur. Ardından Züheyr, Hz. Hasan’ın oğlu Ebu Bekir ve Kasım, Abdullah b. Cafer’in iki oğlu Avn ve Muhammed ölüme gidip şehid olurlar⁸⁸. Ardından da otuz iki atlı ve kırk yayadan oluşan Hz. Hüseyin’in ordusu yok edilir⁸⁹.

Ali Ekber ile Hz. Hüseyin’in önce şehid olma isteği konusundaki başa baş görüşmeleri, duygu yüklü olarak uzunca nakledildikten⁹⁰ sonra,

⁸⁵ Bekir Yıldız, “Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela III”, *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), s. 56-57.

⁸⁶ “1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela”, s. 36.

⁸⁷ a.e., s. 34; Y. Yesari Gökçe, “Alevî Terminolojisinde “Kûfe’li””, *Cem*, VI/61 (Aralık 1996), s. 4. [Hür b. YezidRiyahî’nin saf değiştirme aşaması konusunda geniş bilgi için bk. Fuzûlî, *Hadikatü’s-Süedâ Ermişlerin Bahçesi Kerbelâ Şehitlerinin Destanı*, nşr. M. Faruk Gurtunca, İstanbul 2003, s. 372-377; Köksal, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, s. 171-175; Algül, *Kerbela Kanayan Bir Yara*, s. 112, 139-142.]

⁸⁸ Yıldız, “Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela III”, s. 56-57.

⁸⁹ Bekir Yıldız, “Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela IV”, *Cem*, I/4 (Eylül 1991), s. 47.

⁹⁰ Bir örnek: Ali Ekber babasına yalvarır: “Baba izin ver bana, ben o kadar kan, o kadar zulüm gördüm ki artık senin de şahadetine dayanamam, baba dayanamam. Ben senden önce şehitlik şerbetini içeyim”. Hz. Hüseyin: “Ey oğul! Benim neler çektiğimi, her şehidin şahadetinde kaç kez şehit olduğumu biliyor musun? En son umudum sen kaldın

Ali Ekber'in izin alarak babasından önce savaş meydanına gittiği ve karşısına kimse çıkmak istemezken valilik vaadiyle Tarık b. Şeyt'in çıktığı fakat ölümden kurtulamadığı anlatılır. Ali Ekber tekrar babasının yanına gelir, helallik ister ardından Hz. Hüseyin "Helal-i hoş olsun oğlum" diye bağırır ve teke tek öldüremeyeceklerini anlayan Yezid askerleri topluca saldıracak onu da öldürürler⁹¹. Delik deşik olmuş cesedini Hz. Hüseyin çadırlara götürür⁹².

Hz. Hüseyin, Ali Asgar'ı kucağına alıp, meydana çıkar. Minik yavru adına su ister. Cevap ise, minik yavrusunun boğazını delip geçen bir ok olur. "Altı aylık bebeğinin, zalimin okuyla parçalanmış incecik boğazından akan kanı avucuna doldurup göğe serpererek: "Allah'ım ârşına ziyenimdir bu" der⁹³ ve onu çadırlara götürüp bırakır⁹⁴.

3. Hz. Hüseyin'in Şehadeti

Sıra kendisindedir. Hayatta kalan yakınlarını yanına toplar ve "mümkün olduğu kadar teessür göstermeyin. Düşmanları güldürmeyin. Sağ kalan tek oğlum Zeynel Abidin'i kurtarın", "Şehitlerinizin yüzünü akmayan gözyaşlarınız güldürecektir. Ağlayın dövünün, ama düşman görmesin" der⁹⁵.

203

OMÜİFD

oğul, sen kaldın. Nerede Ali Askar? Nerede Abbas? Nerede Kasım? İşte kefensiz yatıyorlar oğul, kefensiz yatıyorlar" diyerek izin vermez. Hz. Hüseyin'in feryatları çöllerde yankılanır. Sevdiklerinin kanlı cesetleri gözlerinin önünde yatmaktadır. (Ali Rıza Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", *Cem*, XXXVI/119 (Mart 2002), s. 19.) [Şiirlerle birlikte acıklı tasvirler için bk. Fuzûlî, *Hadîkatü's-Süedâ*, s. 439-444.]

⁹¹ Yıldız, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela III", s. 56-57.

⁹² Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 29.

⁹³ Duman, "Kerbela Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle", s. 54. [Feci olayın su isteme ile ilgili olmayan nakli için bk. Köksal, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, s. 200-201.]

⁹⁴ Yıldız, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela IV", s. 47; Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 29-30; "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 36; Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10. Ali Asgar'ı nişancı Harmele oklar. "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 36. Hüseyin'in ev halkından ilk önce üç yaşındaki Ali Asgar'ın babasının kucağında boğazından oklanışı dahil benzer anlatım için bk. Özgünay, "Kerbela! Mezalimi", s. 4. [Ali Asgar'ın boğazını delip geçen ok Hz. Hüseyin'in koluna da saplanmıştı. Fuzûlî, *Hadîkatü's-Süedâ*, s. 446.]

⁹⁵ Yıldız, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela IV", s. 47; Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 29-30; "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 36. (Hüseyin'in ev halkından ilk önce üç ya-

Tüm Ehl-i Beyt kadınlarıyla helalleşir, kılıcını alır, Zülcenah isimli atına biner, sükun ve vakar ile ölüm meydanına çıkar. Susuzdur, yorgundur, gücü kalmamıştır. Komutan Ömer bin Sa'd: "Ey Hüseyin ya Yezid'e biat edersin yahut da ölümü göze alırsın" diyerek eline bir ok alıp, "Ey Küfe halkı" dedi. "Şahit olun İbeydullah bin Ziyad huzurunda da şahitlik edin ki, Hüseyin'le harbe tutuşan ilk ben oldum" diyerek o oku Hz. Hüseyin'e doğru fırlatır⁹⁶. Bu teşviklerle ilk hücum eden Temin'i yere serince korkup gerilerler. Bunu fırsat bilen Hz. Hüseyin, Fırat nehri-ne yönelir. Askerler çadırlara doğru yürüyünce su içmeden geri döner. Kılıcını çeker ve düşman saflarına saldırıp onlarla vuruşmaya başlar. Her vurduğunu yere sermektedir. "Bu sırada atıftan, yani Cenab-ı Hak'tan bir nida, "Ey sevgilimin sevgilisi Hüseyin, ben senden yiğitlik değil, şahadet bekliyorum. Sen ise yiğitlik göstermeye kalktın" diye seslenir. "Bu hitabı duyan İmam Hüseyin, savaşmaktan vazgeçince, düşman askeri derhal etrafını sarar ve mızrak kılıç darbeleriyle onu atından yere düşürürler⁹⁷. "Hüseyin önemli ilk yarayı başından aldı. Çöktü, uzun süre ayağa kalamadı. ... Umutsuzca bir tas su istedi. Verdiler. Tası ağzına değdirmişti ki ok ile ağzından vurup dudaklarını parçaladılar. Eliyle ağzının kanını silip Allah'a hamdetti"⁹⁸. Nişancı Harmele'nin bu ilk okundan sonra mızrak ve kılıçlarla delik deşik edilir. Otuz üç mızrak, otuz dört kılıç toplam yetmiş iki darbe almıştır. "Çadırlara son kez bakmak istedi. Başını kaldıramadı. O boyun eğmeyen mübarek baş düşmüştü toprağa. Toprak da isyan etmişti bu zülme"⁹⁹. Boynunu vurmaktan çekinirler fakatalçak Şemir öne atılır ve Hz. Hüseyin'in intikam tutmayan göğsüne ayak basar. Hz. Hüseyin gözünü açtı, 'Ey Şemir! Benim öldürülmem sana mukadder kılınmıştır. Ama bugün hangi gün ve hangi vakittir? Ve bu ay ne aydır?' Şemir bedbahtı, 'Muharrem ayıdır ve cuma günüdür. Vakit de namaz

204

OMÜİFD

şındaki Ali Asgar'ın babasının kuaçığında boğazından oklanışı dahil benzer anlatım için bk. Özgünay, "Kerbela! Mezalimi", s. 4.)

⁹⁶ Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 32.

⁹⁷ Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10. (Ali Asgar'ı nişancı Harmele oklar. "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 36.)

⁹⁸ Özgünay, "Kerbela! Mezalimi", s. 4.

⁹⁹ Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 19.

vaktidir' diye cevap verdi. Ey zalim dedi. Böyle bir haram ayında, Cuma gününde, namaz vaktinde İslam hatipleri mimber başında atamın vasıflarını anlatırlar ve zengin, fakir kullar camiye yüz tutarlar. Sen nasıl olur da bu işi yapmaya kalkarsın? Bari ey Şemir göğsümün üzerinden çekil, biraz mühlet ver. Bende kurumuş dudağımla namaz kılayım. Çünkü namazda iken şehit olmak bana miras kalmıştır. ... Hz. Hüseyin namazla vakit geçirip secdeye baş koymuşken alçak Şemir, onun baş kaldırmasına zaman bırakmadı ve ona şahadet şerbetini içirdi"¹⁰⁰. Diğer yazarlara göre secde de değildir, bizzat Şemir tarafından ters çevrilip ensesinden vurularak başı bedeninden ayrılır. Yezid'e götürülmek üzere başka başlar da toplanır¹⁰¹.

Hz. Hüseyin'in atı Zülcenah kan-ter içinde çadırlara gelince feryat koptu. Zeynep Hüseyin'in vasiyetini hatırlayarak, eşi Şehribanu'ya Zeynel Abidin'i teslim etti ve Zülcenah'a bindirip oradan uzaklaştırarak Zeynel Abidin'in hayatta kalması sağlanmış oldu¹⁰². Zira Zeynel Abidin aylar önceden yakalandığı sıtmanın etkisiyle kıvrınmaktaydı¹⁰³.

C. Kerbelâ Sonrası Hz. Hüseyin ve Beraberindekiler

Hz. Hüseyin ve Ehli Beyti şehit edildikten sonra kadın ve kızlar, 'çıplak develere' bindirilip önce Kûfe sokaklarında dolaştırılan keşik başların ardından Şam'a götürülür. Şam sokaklarında önde Hz. Hüseyin'in başı

¹⁰⁰ Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 32. (Hz. Hüseyin'in şehit olduğu anın ardından genellikle hemen şu beyit zikredilir: Düştü Hüseyin atından sahrayı Kerbelâ'ya / Cibril git haber ver sultan-ı Enbiya'ya. Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 19. Ayrıca bk. Adil Ali Atalay, "Alevilikte Kadın", *Cem*, XXXII/96 (Aralık 1999), s. 56. [Geniş anlatım için bk. Fuzûlî, *Hadîkatü's-Süedâ*, s. 447-463. Hz. Hüseyin'i şehid edenlerin isimleri konusunda farklı nakiller ve geniş bilgi ve kaynak için bk. Demircan, *İktidar Mücadelesi*, s. 273-279.]

¹⁰¹ Yıldız, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbelâ IV", s. 47; Gümüšoğlu, "Kerbelâ", s. 29-30; "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbelâ", s. 36. (Hüseyin'in ev halkından ilk önce üç yaşındaki Ali Asgar'ın babasının kucağında boğazından oklanışı dahil benzer anlatım için bk. Özgünay, "Kerbelâ! Mezalimi", s. 4.); Küçük, "Binüçyüzdokuz Yıl Sonra Muharrem", s. 32.

¹⁰² Gümüšoğlu, "Kerbelâ", s. 30.

¹⁰³ "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbelâ", s. 36.

olmak üzere yirmi iki baş mızrakların ucunda taşınır¹⁰⁴. “Ehlibeyt kadınları, ‘çıplak develer’ üzerinde perişandılar. Bunlar “Alemlerin rahmetinin” ev halkıydı. Kadınlarıydı, namusuydu. Şam sokaklarında teşhir ediliyorlardı. Mescidlerden ezan-ı Muhammediye okunuyordu. Muhammet’ten şefaath dileniyordu”¹⁰⁵. “Yezid sarayında sevinçten uçacak gibiydi. Şam şehri bayraklarla, sancaklarla, çiçeklerle donatılmıştı. Yezid boyun eğmeyenlerin uğrayacakları sonu halkına göstermek istiyordu”¹⁰⁶.

Hız. Hüseyin’in başı Yezid’in sarayı önünde mızraktan alınır, Yezid töreni pencereden izler. Ardından “üstü ipek bir şalla örtülü, gümüş bir tepsi getirip Yezid’in önüne” konulur¹⁰⁷.

“Yezid, gücünü kanıtlamış olmanın verdiği kibirle, güçle, elindeki asayı Hazreti Hüseyin’in kesik başı üzerinde dolaştırıp oynamaya başladı.

“İşte”, dedi, “İşte, bana biat etmeyenlerin sonu!

“Meclisin ileri gelenlerinden Ebu Berze Eslemi ayağa kalkıp konuştu. “Asanla oynadığın bu yüz, kimin yüzüdür bilmez misin ya Yezid?” dedi. ...

“Bilmez olur muyum ya Eslemi? Dedi. Hiç bilmez olur muyum? Hazreti Muhammed’in torunu Hazreti Ali’nin oğlu Hüseyin’in yüzüdür, asamla oynadığım. Onun için oynamaktayım ya. Bir başkasının başı olsaydı sarayımda ne işi vardı?”. ...

“Kaybettin. Evet kaybettin savaşı dedi Eslemi. Çünkü Hüseyin binlerce kişilik orduna, en değerli kumanlanlarına bile boyun eğmedi. Eğer Hüseyin zalimliğinden korkup gelseydi ayaklarıyla buraya, gelip eğilsen önünde, o değil sen kazanmış olurdun. Hani nerde bu başın ayakları? Dedim ya, o kendisi yerine kesik başını yolladı sana, ya Yezid. İşte, başı önünde duruyor Hüseyin’in. Ama kendisi nerede? Gövdesi ve inançları nerede? Kerbelâ’da bre Yezid, Kerbelâ’da. Baban ki, Hasan’ı zehirlediğinde Şam’ı bütün bir Şam’ı siyaha boyatmıştı. Boyatmıştı da, zalimliğini gene de ört-bas etmek istemişti. Ya sen, ey Muaviye oğlu Yezid? Kesik başları sokaklarda dolaştırdın. Hüseyin’in...

¹⁰⁴ Şam’a götürülüp teşhir edilerek Yezid’e sunulan başların onsekiz oluşu ve isimleri için bk. Köksal, *Hız. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, s. 226-227; Gülgün Uyar, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatma Evlâdı*, İstanbul 2008, s. 66-68.

¹⁰⁵ Uğurlu, “Muharrem Ayı ve Orucu”, s. 12.

¹⁰⁶ Bekir Yıldız, “Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbelâ V”, *Cem*, I/5 (Ekim 1991), s. 44.

¹⁰⁷ a.e., s. 44-45; Uğurlu, “Muharrem Ayı ve Orucu”, s. 12.

yin'in başına da asanla vurmaktasın. Sen aslında Hüseyin'in başına değil, kendi başına vurmaktasın. ... Sanırım, şu önünde duran Hüseyin'in kesik başı ... senin ve hilafetinin sonu olacak. Bir taşla çarpmış gibi, bu başa çarpıp yuvarlanacaksın uçurumlara.

"Sus, sus be mel'un! Diye bağırды Yezid. ... Vurun başını. Vurun ki, en keyifli günümü, zehir eden kalksın dünyadan"¹⁰⁸.

"Hz. Hüseyin'in kesik başı Yezid'in şa'saali sarayında bir oraya, bir buraya yuvarlanıyor; Hz. Muhammed'in öptüğü o gül dudakların üzerine ayağıyla basan Yezîd, saltanatının devamı için basamak yapıyordu o nur cemali kendisine"¹⁰⁹.

Erkek evlat olarak yalnız Hz. İmam Zeynel Abidin kurtulmuştu. Onu Yezid'in sarayına götürdüler. "Hazreti Resul'un göz bebeği Ehli Beyti perişan edildi, ekmek ve su verilmedi. 24 saatte bir olmak üzere akşamdan akşama yalnız ekmek verildi, verilen birer lokma ekmeğin yanında su dahi vermediler. Hazreti Resulullah'ın "her kim ki Ehli Beytimi sevdi, beni sevdi, her kim ki beni sevdi Allah'ı sevdi. Her kim ki Ehli Beytimi incitti, beni incitti, her kim ki, beni incitti Allah'ı incitti" buyruğunu kimse dinlemedi"¹¹⁰.

Ehli Beyt kadınları Yezid'in sarayında bir kaç gün alıkonulduktan sonra, saray dışında bir eve çıkmalarına ve bu evde Şam kadınlarının yasa katılmasına izin verilir. Yezid, Kerbelâ şehitlerinin başlarını Zeynel Abidin'e verir, yanına da asker katarak Kerbelâ'ya gönderir. Orada bedenleriyle birleştirilip defnedilirler¹¹¹. Bununla çelişen başka bir bilgiye göre, "İmam Hüseyin'in gövdesi Kerbelâ'da, başı Mısır'da Kahafe Kabristanı'ndadır"¹¹².

¹⁰⁸ Yıldız, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela V", s. 45-46.

¹⁰⁹ Gökçe, "Alevî Terminolojisinde "Kûfe'li"", s. 4.

¹¹⁰ Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", s. 10.

¹¹¹ Gümüšoğlu, "Kerbela", s. 30. Ayrıca bk. Bal, "Kırsal Kesimde Kerbelâ", s. 52.

¹¹² Açıkgöz, "İmam Hüseyin'i Tanıyalım", s. 42. [Hz. Hüseyin'in başının nerede defnolandığı konusunda farklı nakiller için bk. Köksal, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, s. 246-247; Demircan, *İktidar Mücadelesi*, s. 334-339; Algül, *Kerbela Kanayan Bir Yara*, s. 163-164. Medine'deki Baki' Mezarlığı'nda olma ihtimalinin güçlü olduğu konusunda bk. Fırlı, "Hüseyin", s. 520.]

“Söylendiğine göre Muaviye mel’un oğlu Yezit lanetli” işlediği cinayet halk tarafından hoş karşılanmadığını görür ve günahıyla birlikte cezasını da düşünür. Kurtuluş için din bilginlerine danışır. Onlar da Ehl-i beyt mensuplarından bir kadın alırsa hem halkın yatışacağını hem de “işlenen cinayetin suçların af olacağını (!) söylerler”. Hz. Hüseyin’in kızı Zeynep’le evlenmek ister. Kimse razı olmaz ama kız, “Siz bana bırakın, razı olun. Yine bir zulme uğramayalım” der. Kararlaştırılan gün Zeyneb’i Hakk’a yürümüş olarak bulurlar¹¹³.

Hz. Hüseyin’in iki kızı, İstanbul Kocamustafapaşa’da Sümbül Efendi Camii avlusunda yatar ve “Çifte Sultanlar” olarak bilinirler. Kerbelâ faciasından sonra esir pazarlarında satılarak Bizans’a gelmişlerdir. İmam Hüseyin’in kızları olduğu anlaşılınca manastıra konulurlar. Burada Bizans imparatorunun kızı Katherina ile birlikte kalırlar. Konstantin kızların güzellikleri karşısında hayrete düşer, oğullarına almak ister. Kızlar düşünmek için kırk gün süre isterler. Bu esnada Katherina, onları Hıristiyan yapmak isterken Ehl-i Beyt aşkına düşerek Müslüman olup Sıdika ismini alır. Kızlar “Cedleri Ehl-i beyt’e yalvarırlar, “bizim canımızı alın misafir edin derler” ve ruhlarını teslim ederler. Kızları takip eden Hz. Cabir onları manastırın bahçesine defnettikten sonra baş uçlarına da bir selvi diker. 1358 yıldır kuruduğu halde sağlamca durmaktadır. İstanbul’a gelen Aleviler bu mekanı bir ağlama duvarı, bir Kerbelâ gibi görürler¹¹⁴.

D. Kerbelâ Sonrası Bağlantılı Olaylar ve Tepkiler

Hucr b. Adıyy ve arkadaşlarının başına gelenler, Tevvâbun hareketi ve Muhtar es-Sekâfî hareketi anlatılır ve Muhtar’ın kuvvetlerince Ker-

¹¹³ Bedri Noyan, “Bektaşî ve Alevilerde Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı”, *Cem*, IV/37 (Haziran 1994), s. 5.

¹¹⁴ Adil Ali Atalay, “İmam Hüseyin’in Kızları Çifte Sultanlar”, *Cem*, XXX/79 (Haziran 1998), s. 54. (20 Haziran 1994’te Anadolu Alevilerinden oluşan kalabalık tasviri için bk. Atalay, “Kerbela”, s. 20.

belâ'nın intikamının alınarak "Kerbelâ katliamına katılanları teker teker öldürdüğü" belirtilir¹¹⁵.

"Hz. Ali (K.V.)'den bildirildiğine göre Resulullah şöyle buyurdu: "Kızım Fatıma, kıyamet gününde İmam Hüseyin'in kanlı elbisesi üzerinde olduğu halde, melek kordonu arasında gelecek. Arşın verasından bir münadi şöyle seslenecek: "Ya EhlelMevkif! Gözlerinizi kapatın, Resulullah'ın kızı Fatıma geçecek. Herkes gözünü kapatacak. Hz. Fatıma, Arş-ı A'la'da kendisine tahsis edilen makama oturacak. Cenab-ı Hak: "Ey sevdiğimin sevgilisi! Benden [ne] istiyorsun" diye sorduğu zaman, Hz. Fatıma, "Ya Rabbi! Oğullarımla katilleri arasındaki hükümünü ver diyecek. O vakit ilâhi hüküm verilecek!. Cenab-ı Hak hükümünü verdikten sonra, Hz. Fatıma tekrar, "Ya Rabbi! Bizim musibetimiz için ağlayanı, benim şehitlerim için gözünde bir damla nem olanı bana bağışla" diye Allah'a niyazda bulunacak. Cenab-ı Hak: "Derhal İsteddiğin yerine gelsin" buyuracak"¹¹⁶.

III. Kerbelâ'nın Algılanışı

A. Dinî Yaklaşım

Hz. Hüseyin bu asil davranışıyla dedesi Muhammed Mustafa'nın ve babası Ali'yyel Murtaza'nın yakmış oldukları meşalenin günümüze kadar hiç sönmeyen gelmesini sağlamıştır¹¹⁷. Onların canı pahasına İslam ışığı sönmemiştir¹¹⁸. "Nasıl ki Hıristiyan dini bu güne kadar gelmesini Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine borçlu ise, İslam dini de Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit olmasına borçludur"¹¹⁹:

"İmam Hüseyin'in şahadeti ve kanlı Kerbela olayı olmamış olsaydı, belki de, belki değil muhakkak, İslamiyet bir din olmaktan çok teokratik bir devlet olarak, bir Müslüman Roması olarak tarihe geçecekti. Çünkü bir dini yaşatan, o dinin çevresinde meydana gelen mitoslar-

¹¹⁵ Zelyut, "Alevilik Nedir? IV", s. 60. [Kerbelâ Faciasına tepkiler ve Muhtarü's-Sakafî önderliğinde intikam alınması konusunda geniş bilgi için bk. Köksal, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, s. 253-390; Algül, *Kerbelâ Kanayan Bir Yara*, s. 173-210.]

¹¹⁶ Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 11.

¹¹⁷ ay.

¹¹⁸ Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 13.

¹¹⁹ Ali Ağa Varlık, "Kerbela olayı Unutulmaz", *Cem*, III/25 (Haziran 1993), s. 43.

dır. Aleviliği İslamiyette devre dışı bırakırsak, geriye inanç yerine kanlı bir Emevi saltanatı kalır"¹²⁰.

Dinin sahibi Hz. Peygambermiş ve ne isterse o olurmuş gibi yaklaşımlar da *Cem Dergisi*'nde görülmekte: "Bize öyle geliyor ki Hazreti Muhammed, torunu İmam Hüseyin'in şahadetine tanık olmuş olsaydı yüzünü her türlü Emevi barbarlığına tanık olan Kabe'den Kerbela'ya çevirirdi"¹²¹.

Hz. Hüseyin'i şehid eden zihniyet kendisini temize çıkarmak için Kur'an ve Sünnet'le hiçbir alakası olmayan İcma-ı Ümmet görüşünü saptırarak "sahabenin içtihatı yanlışta olsa uymak caizdir" hükmünü vermiş, "Hayır da şer de Allah'tandır" diyerek Kerbelâ olayını işleyenlerin suçunu Allah'a isnat etmişlerdir¹²².

Kur'an'ın Kendisini Koruması

Hz. Peygamber'in soyunun devamı sağlanmasa Kur'an yalancı çıkmış olacaktı. Şöyle ki Hz. Peygamberin oğlu İbrahim'in küçük yaşta vefatından sonra onu çekemeyenler kendisine "soyu kesik" anlamına "ebter" dediler. Hz. Fatıma'dan başka çocuğu da kalmamış olduğundan bu söz Hz. Peygamberi üzüyordu. Bunun üzerine şu ayetler indi: "*Resulüm! Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbine şükret, ibadet et ve kurban kes, asıl soyu kesilmiş olan, sana ebterdeyenlerdir*" (el-Kevser 108/1-3). "Biz bu ayetten şunu anlıyoruz: Kevser, "Hz. Fatıma"dır ve dolayısıyla Hz. Ali'dir. Çünkü Hz. Hüseyin henüz kundakta bulunan Ali Asgar dahil olmak üzere Kerbelâ meydanında 72 şehit vermiş fakat tüm ısrarlarına rağmen oğlu Zeynel Abidin'i "Ey gözümün nuru oğlum! Şu anda henüz senin için şehitlik müsaadesi verilmedi"¹²³ diyerek savaş meydanına göndermedi. Hz. Hüseyin "annesi Hz. Fatıma'dan kalan Mushaf'ı", dedesi Hz. Muhammed'den ve babası Hz. Ali'den kalan mukaddes emanetleri oğlu Zeynel Abidin'e teslim etti. Savaş meydanına gidip şehadet şerbetini içti. "Burada açık olarak şunu görüyoruz ki, Kevser suresi gerçekleşmiş-

¹²⁰ Tanyol, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", s. 6.

¹²¹ a.y.

¹²² Meşeli, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbela'da Şehit Edenler", s. 38.

¹²³ Hz. Hüseyin'le Zeynel Abidin'in konuşmaları için bk. Fuzûlî, *Hadikatü's-Süedâ*, s. 447.

tir. Eğer İmam Zeynel Abidin de Kerbelâ Meydanında şehit olsaydı, Hz. Peygamberin soyu kesilmiş olacaktı ve böylece Kur'an'daki "Kevser Suresi" de hükümsüz kalacaktı. Dolayısıyla Kur'an kendisini koruyamamış olacaktı. Hicr Suresi dokuzuncu ayette "Onu biz, indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız" denilmektedir. Buradaki koruyacağız sözü, Kur'an hiçbir zaman en ufak bir tahribata uğramayacaktır anlamında değildir. Bu ayetin gerçek anlamı, Kevser Suresi ile açıklanmıştır, yani Zeynel Abidin'in sağ kalması ile nübüvvet sahibi olan Hz. Peygamber'in soyunun kesilmeyip günümüze kadar gelmesidir. Sonuç olarak, Kur'an gerçek anlamda Allah'ın kelim-ı kadimi olduğunu ispatlamış ve böylece kendisini korumasını bilmiştir¹²⁴.

B. Ahlakî Değerler

Hz. Ali Hüseyin'e: "Oğlum, hayatta hep Allah'ın yanında ol. Allah'ın dininin koruyucusu ol. Şerefli ölümü şerefsiz yaşama tercih et. Unutma ki Allah her yerde vardır. Herşeyin, herkesin sahibidir, mâlikidir. Sahip olduğun herşeyin O'ndandır. Ve sen de herşeyini onun yolunda fedâ etmekten çekinme!" diye vasiyet etmiştir¹²⁵. Dolayısıyla Hz. Hüseyin bu değerleri sadece dedesi Hz. Muhammed'den değil asıl babası Hz. Ali'den alıyor. Soyuna vasiyeti olan meşhur sözünde şöyle diyor: "zalime boyun eğmeyin, sadece haklarınızı kaybetmekle kalmazsınız haysiyetinizi de yitirirsiniz". Bazı haklar için "ne yapalım" denebilir ama haysiyet için bu denilemez¹²⁶.

Hz. Hüseyin bu vasiyete uyarak "babasının, dedesinin yetiştirdiği gibi yaşadı, şerefli ölümü şerefsiz yaşama tercih etti: "Eğer benim ölümümle Allah dini yaşayacaksa, haydi ey kılıçlar, durmayın, doğrayın beni!" dedi¹²⁷.

¹²⁴ Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 11. [Hz. Hasan'ın soyunun, dolayısıyla Hz. Peygamber'in soyunun, devam etmekte olduğu gözden kaçırılmış gözüktüyor.]

¹²⁵ Duman, "Kerbelâ Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle", s. 55.

¹²⁶ Doğan, "Kerbelâ'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 4.

¹²⁷ Duman, "Kerbelâ Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle", s. 55.

Hız. Hüseyin bu davranışıyla Kur'an'ın getirmek istediğı değerler olan Tanrı sevgisine, kul hakkının yenmemesine, insanlar arasındaki yoksulluğun kaldırılması ve varlığın gönülden paylaşımına dayalı bir yaşam için, adil yasalarla yönetilen bir ülke için, iktidar zulüm üzere kuruluysa direnme için dolayısıyla insan yönetim biçimlerinin nihai hedefi olan değerler sistemi için çabalamış ve bu uğurda kendisini feda etmiştir¹²⁸.

C. Siyasî Değerler

Hız. Hüseyin ile Yezid'in çekişmesinin nedeni Hız. Hüseyin'in Yezid'e biat etmemesidir¹²⁹. Hız. Hüseyin'in bununla amacı Hız. Muhammed'in uygulayarak gösterdiği ilkelerin ve emirlerinin ondan sonra da yaşatılması ve uygulanması idi. Bu da şudur: Hız. Muhammed kendisinden sonra halifenin halk tarafından seçilmesini öngörmüştü. Buna uygun olarak Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali seçildi. Hız. Hüseyin'in karşı çıktığı şey, İslam için büyük bir çarpıklık olan, Muaviye'den sonra yerine oğlunun onun yerine de oğlunun geçirilerek hanedanlık denen ve İslâm'a aykırı bir geleneğin kurulmasıdır. Kur'an'da da ifadesini bulan emanet yani insan yönetimi fevkalade önemli olup hiç kimsenin tasarrufunda bir mevki değildi. Ancak halk tarafından halkın özgür iradesiyle seçilebilirdi. Çağdaş demokrasilerde görülen ve günümüzden 1300 küsur sene evvel İslam toplumunda ortaya çıkmış olan bu temel ilkelerin gerçekleşmesi için Hız. Hüseyin ailesiyle birlikte yola çıkmıştır¹³⁰ ve neticesinde devam eden diğer isyanlar sonucu Emevi iktidarı 750 yılında yıkılmıştır¹³¹.

D. Toplumsal Ayrışma

¹²⁸ Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 3-4; Meşeli, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbela'da Şehit Edenler", s. 37; Atalay, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", s. 37; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 12; Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 11.

¹²⁹ Meşeli, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbela'da Şehit Edenler", s. 36.

¹³⁰ Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 2.

¹³¹ Zelyut, "Alevilik Nedir? IV", s. 60.

İslam tarihinin toplumsal açıdan kuşkusuz en önemli olayı olarak nitelenen¹³²Kerbela olayı dolayısıyla Muharrem ayı Ehl-i Beyt'i sevenle sevmeyenin ayrıştığı tevella ve teberrâ ayı olarak kabul edilir¹³³.

Hız. Hüseyin'den sonra İslam aleminin hemen bölündüğü ve Alevi-Sünni ayrılığının bu tarihten itibaren yoğunluk kazandığı lir¹³⁴.Kerbela'nın Alevi toplum açısından bir dönüm noktası olduğu ve "Ali yandaşlığı (Şia=Şiilik=Alevilik)" nın resmen dile getirilmeye başlandığı ifade edilir¹³⁵.

Dergi' de bu ayrışma vurgusundan sonra,Kerbela faciası ve sonrasında Hz. Hüseyin'in karşısında olanlar betimlenir ve eleştirilirken "müslüman", "namaz" meraklısı ve "ehl-i Sünnet" gibi terimlerle Sünnî diye isimlendirilen büyük müslüman topluluğundirek veya dolaylı olarak eleştirildiği görülmektedir.

"Kur'an-ı Kerim zalime, yalancıya, münafıka, fesatçıya lanet ettiği için, bizlerde Ehl-iBeyt düşmanlarını lanetle yadederiz"¹³⁶.

213

OMÜİFD

Hız. Hüseyin'i şehit eden zihniyet, 10 Muharrem gününü bayram ilan etmiştir¹³⁷.

"Hız. Hüseyin'i 10 Muharrem günü katledenler, aynı gün **ikinci namazını kılmışlar**, hurma bahçelerinden geçerken askerler hurmalara zarar verdi diye, güya Allah'tan korkarak hurma bahçesi sahibinin zararını tazmin etmişlerdir?"¹³⁸.

¹³² Tanyol, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", s. 5.

¹³³ Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 13.

¹³⁴ Atalay, "Kerbela", s. 21.

¹³⁵ Zelyut, "Alevilik Nedir? III", s. 68. [Hz. Hüseyin'in Kerbela'da şehid edilmesi ile o güne kadar siyasi bir özellik taşıyan Hz. Ali taraftarlığının bir hüviyete bürünmesi ve bir mezhep karakterini kazanmaya başlaması konusunda bk. Cemal Sofuoğlu, Avni İlhan, *Alevilik- Bektaşilik Tartışmaları*, İstanbul 1997, s. 75.]

¹³⁶ Varlık, "Kerbela olayı Unutulmaz", s. 44.

¹³⁷ Meşeli, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbela'da Şehit Edenler", s. 38.

¹³⁸ Meşeli, "Hz. Hüseyin'in Şehadeti", s. 26.

“Hüseyin’in tavrı, düşüncesi ve katlandığı korkunç ızdırap ve nihayet onun dünya durdukça hatırlanacak ibret dolu mesajı Ehlisünnet’te değil, Ehlihak da yaşamaktadır.

Resmi Din’e sahiplik edenler, Al-i Resul’un kanuna ve Hüseyin’in mesajına değil, maalesef o kanı dökenlerin ve o mesaja ihanet edenlerin inşa ettiği anlayışa yönelmişlerdir. Hüseyin’e asi diyenler, hak dururken batıla meşruiyet tanıyanlar –ister inanın, ister inanmayın- kendilerine Ehlisünnetliği yakıştıranlardır.

“Evet, ister inanın isten inanmayın. Ümmülfadl’ın şefkatli dokunuşuyla ağlamasına bile Resulullah’ın dayanamadığı Hüseyin’e¹³⁹ Resmi Din anlayışının ve onu sahiplenenlerin reva gördüğü kader işte böyle.

“Hüseyin’e kılıç sallayan ve onu Yezid’e karşı direndi diye asilikle suçlayan sünni anlayışa karşı Hüseyin’in idealini ve Resulullah’ın özünde de doğru olan tembihini paylaşan Alevilik elbette İslam’ı insanlıkla bütünleştiren bir anlayışın yanında yer alacaktı”¹⁴⁰.

“Düşünebiliyor musunuz? İmam Hüseyin’e bu zulmü yapanlar, “Müslümanız” diyorlar, namaz vakti gelince namazlarını kıyorlar, namazlarını kazaya dahi bırakmak istemiyorlardı. Birbirlerine, “Acele edelim, şu işi bir an önce bitirelim, yoksa öğle namazımız kazaya kalacak” diyorlardı. Bugün Hz. Peygamberin sakalından bir tek teli kutsal sayıyoruz ve onu mücevher kutular içerisinde saklıyoruz. Her yıl ramazan ayı içerisinde bu mübarek Sakal-ı Şerif’i görebilmek, ona dokunabilmek ve bu vesileyle o mübarek Peygamberin şefaata nail olabilmek için yarışıyoruz. Gel gör ki Hz. Peygamber’in bir tek sakalını görebilmek ve ona dokunabilmek için yarışan, Müslüman olduğunu iddia eden topluluklar, Hz. Muhammed’in vefatının üzerinden henüz kaç yıl geçmişti ki onun öpüp kokladığı ve sırtında taşıdığı ciğer köşesi torununu, hiç acımadan boğazını keserek şehit ettiler”.

“Bu nasıl Müslümanlıktır ki, sen bir taraftan Hz. Muhammed’in şeriatına sıkı sıkı sarılacaksın, namazlarını dahi kazaya bırakmaktan korkacaksın, fakat, Hz. Muhammed’in öpüp sevdiği ve omzunda taşıdığı sevgili torununa kastedeceksin!”.

¹³⁹ Hz. Hüseyin’in bebekliğinde Hz. Peygamberin kucağına kaçırması olayı kastediliyor. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 302.

¹⁴⁰ Abidin Özgünay, “Kerbela’da Can Verip Canan Olarak dirilmek: Hüseyini Alevilik”, *Cem*, V/49 (Haziran 1995), s. 3-4.

“Bizleri Hz. Hüseyin’in şehadeti üzmüyor, çünkü o Allah’ın rızasını yerine getirdi ve Hak ondan razı oldu. Bizleri üzen gerçek olay [şudur:] ... hem Müslümanım diyeceksin, namazını dahi kazaya bırakmayacaksın, [hem de] o mübarek Peygamber’in torununu, biricik gözbebeğini kılıç ve mızrak darbeleriyle parça parça etmekten korkmayacaksın.”¹⁴¹.

“Bazı Sünni yazarlar, Kerbelâ olayının Alevi-Bektaşilerin gönlünde yaşayan bir kin olduğunu yazmaktadırlar. Bu da Ehlibeyt’i unutturmaya vardırmaq ve dini konuları aşksız muhabbetsiz kuru bir ibadet havasına sokmaktan başka bir şey değildir”¹⁴².

“Kerbela cinayetinde Ehlisünnet bakınız nasıl bir yorum getiriyor ve takınılacak tavır için ne öneriyor: “... Fakat müştehitlerin [müctehid] her iştihadında [ictihadında] isabet bulunmaz. Hususiyetle kan davalarında asabiyetle böyle hatalı ve tehlikeli iştihatlar [ictihadlar] da bulunur. Şu kadar ki, müctehid hatasından dolayı muahaze olunmaz (azarlanmaz). Bu cihetle, ... mezhep imamı Cemel, Sıffîn, Kerbelâ gibi birer fitneden ibaret alan vakalar üzerinde tavakkufu (durmayı) muvafık (uygun) bulmamışlardır. Bir kan ki elinize bulaşmamıştır, diliniz de bulaşmasın!”

“Ehlisünnet Resulullah’ın ardından giden; ona bağlılık güden; Onun dediğinden yaptığının, hatta ima’sından bile santim dışarı çıkmayanların kendilerine taktıkları isimdir. ... Alevileri sünnetten uzak diye kınayıp, sünniligiyle övünenler! Alevidir diye cenazelerimizin namazını kılmayanlar! TV ekranlarından düşmanlık kusanlar! Resmi Din’in ilkelerini ve kurumlarını ellerinde tutanlar! Diyanet teşkilatı! Şimdi sizlere sorulsa yeri değil midir? Resulullah’ın yanında şeklen değil özü ve ruhu ile alan sizler misiniz? Yoksa Aleviler mi?”¹⁴³

E. İnsanî Algılama: Matem ve Muharrem Orucu

Güçler arasında büyük bir dengesizliğin olduğu Kerbelâ faciası duygu yüklü ve acındırıcı ifadelerle anlatılır:

“Bir avuç insandılar nihayet. Ve her biri, sonuçta, binlerce Yezidin ölümcül darbeleriyle teker teker yere yıkıldılar. Şarhaşarha olmuş be-

¹⁴¹ Saygı, “İmam Hüseyin’in Şehid Edildiği Gün”, s. 11.

¹⁴² Varlık, “Kerbela Olayı Unutulmaz”, s. 43. (s. 44’te yazar veriliyor: Diyanet İşleri Müfettişi Abdulkadir Sezgin).

¹⁴³ Özgünay, “Kerbela! Mezalimi”, s. 5.

denlerinden oluk gibi akan kanlarıyla hem suya hasretten kavrulmuş bedenlerini hem de Kerbela sahrasının kurumuş topraklarını sulaya sulaya can verdiler. Cennete yürüdüler. Her ölen bir kerre, Hüseyin ise her ölümle bin kerre ölüyordu"¹⁴⁴.

Satırlara yansıyan bu duygular yanında Kerbelâ'nın yıldönümlerinde matem anlayışı, Muharrem orucu, Aşure ve lokma erkânı *Cem Dergisi*'nde Kerbelâ'yla birlikte ele alınan konulardandır.

Kerbela faciasının gerçekleştiği ay olan Muharrem ayı, matem ayı olarak kabul edilir¹⁴⁵. Tıraş olmamaya varıncaya kadar bıçak ele alınmaz¹⁴⁶, eğlence yapılmaz, kan akıtılmaz, düğün, nişan, sünnet yapılmaz, kurban kesilmez. Her türlü nefsanî duygulardan uzaklaşılarak tam bir matem yaşanarak Kerbelâ şehitlerinin acısına ortak olunur¹⁴⁷.

Fakat asırlar önce olmuş bir olayı, evrensel sonuçlar çıkarıyorsak ve evrensel değerler için sembol olarak algılıyorsak, bir matem bir yas havası içinde sunmaktan kaçınmak gerektiği görüşünde olanlar da vardır. Buna göre zincirlerle dövünerek, Muharrem'in kan bulaşmış görüntüleriyle yansıtılması, akılcı boyutun önüne duygusal boyutu geçireceğinden, asıl görülmesi gereken şeylerin gözden kaçırılmasına sebep olur¹⁴⁸.

Matem nedeniyle Muharrem orucu tutulur¹⁴⁹. Kur'an'ın¹⁵⁰ ve Hz. Peygamber'in¹⁵¹ emri olduğu kabul edilen bu oruç¹⁵², Muharrem'in birinci

¹⁴⁴ a.e., s. 4. (Bir başka örnek olarak bk. Abidin Özgünay, "Kerbela'dan Batan Güneş", *Cem*, IV/37 (Haziran 1994), s. 3.)

¹⁴⁵ Atalay, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", s. 37; Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", s. 10; Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 19; Bedri Noyan, "Bektaşî ve Alevilerde Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkânı-I", *Cem*, III/25 (Haziran 1993), s. 12.

¹⁴⁶ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkânı-I", s. 12; Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkânı", s. 4, 5; İsmail Özdemir ve Dursun Keptik'ten naklen "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 34, 35; Küçük, "Binüçyüzdokuz Yıl Sonra Muharrem", s. 32.

¹⁴⁷ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkânı-I", s. 12; Atalay, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", s. 37; Atalay, "Kerbela matemî", s. 56; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 12; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 19.

¹⁴⁸ Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 2.

¹⁴⁹ Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", s. 10; Abbas Altunkaş, "Muharrem-Aşûre", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), s. 24.

gününden başlayarak on iki¹⁵³ veya on beş¹⁵⁴ gün tutulur. Sahura kalkılmadan 24 saatte bir oruç açılarak¹⁵⁵ ve Hz. Hüseyin'in "bizi sevenler serin su içerken bizi ansınlar"¹⁵⁶deyişi de hatırlanarak su içilmeden¹⁵⁷ tutulur.

Muharrem ayının onuncu gününe "aşure" denir¹⁵⁸ ve çeşitli meyvelerin karışımı ile aynı isimli tatlı yapılır¹⁵⁹. Oruç sonrasında tığlanan kurban¹⁶⁰, yapılan aşure veya kömbe (bir nevi börek) ile Hz. İmam Zeynelabidin'in kurtulması manasına şükür edası¹⁶¹ olarak yapılan lokma "Pay Dağıtma" adıyla dağıtılır¹⁶².

F. Edebî Yaklaşım

Kerbelâfaciasını konu edinmek sadece Şii ve Alevi inancına özgü değildir. Bu olay gerek din gerekse düşünce ve sanat alanında büyük bir devrime neden olmuştur. Hz. Hüseyin çevresinde hiç bir kula nasip olmayan büyük ve zengin bir edebiyat vücuda gelmiştir. Onu sadece Alevi şairleri değil sünni şairler de büyük bir coşku ile terennüm etmiştir¹⁶³. Bu gerçek-

¹⁵⁰ el-Fecr 89/1, el-A'raf 7/142, el-Bakara 2/183. Yusuf Karip, "Köln'de Aşure Günü", *Cem*, XXXVI/121 (Mayıs 2002), s. 28.

¹⁵¹ Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 13; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 19.

¹⁵² Muharrem orucunun dini kaynaklı olmayıp insanî değerler uğruna kendilerini feda etmiş kişilere insanların kendilerinden bir teşekkürdür (Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 4) şeklinde yaklaşımlar da *Dergi'*de görülmektedir. Matem, Muharrem ve Aşure erkânı bağımsız bir çalışmayı gerektirdiğinden bu çalışmamızda ayrıntılara girilmemiştir.

¹⁵³ Atalay, "Kerbela matemî", s. 56; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 13.

¹⁵⁴ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", s. 5.

¹⁵⁵ Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", s. 10; Altunkaş, "Muharrem-Aşüre", s. 24.

¹⁵⁶ Atalay, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", s. 37.

¹⁵⁷ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı-I", s. 12; Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", s. 4, 5.

¹⁵⁸ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", s. 4. Altunkaş, "Muharrem-Aşüre", s. 24.

¹⁵⁹ Altunkaş, "Muharrem-Aşüre", s. 24; Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", s. 4.

¹⁶⁰ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", s. 4; Atalay, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", s. 37.

¹⁶¹ Noyan, "Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", s. 5.

¹⁶² Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", s. 11.

¹⁶³ Tanyol, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", s. 6; Doğan, "Kerbela'yı Artık Farklı Yorumlamalıyız", s. 3.

lik *Cem Dergisi'*ne de yansımış Fuzuli¹⁶⁴ ve Şeyh Galip¹⁶⁵dahil olmak üzere eski-yeni çeşitli şairlerden farklı isimler taşıyan çok sayıda Kerbelâ ağıt ve mersiyesi *Cem Dergi'*sinin sayfalarında yer almıştır¹⁶⁶.

G. Talepler, Sorunlar

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kerbelâ olayını görmezlikten geldiği, bu olayı kınayarak Türk vatandaşının gönlünü almaya cesaret edemediği belirtilerek eğer bu tavır bilgisizlikten değil de gönülsüzlüktense daha da kötü¹⁶⁷ denilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Çeşitli yönleriyle İslam tarihinde önemli bir ayrışma noktası olan Kerbelâ faciası, bir Alevi kesim yayın organı olarak beklenildiği üzere, *Cem Dergisi'*nde, özellikle yıldönümlerinde olmak üzere, genişçe yer bulmuş ve işlenmiştir.

218

OMÜİFD

Konunun ele alınışında, Kerbelâ Faciasının tarihte yerini almış ve ders çıkarılacak önemli bir olay olmasından çok, acındırma amacına yönelik olarak, duygusal yönünün ağıt ve mersiyelerle desteklenerek ön plana çıkarılmaya çalışıldığı görülmüştür.

Ağlayarak, gözyaşı dökerek matem tutmanın ve mazlumlara bu zulmü reva gören zalimler olan Yezid ve takipçilerine buğz ve lanet etmenin dini ve ananevi bir gereklilik olması yanında, Hz. Peygamber ve

¹⁶⁴ Altunkaş, "Muharrem-Aşûre", s. 24.

¹⁶⁵ İpçi, "Kerbelâ", s. 13.

¹⁶⁶ *Cem Dergisi'*nde yer alan Kerbelâ mersiyeleeri ayrı bir çalışma konusu olarak düşünüldüğünden bu çalışmada incelenmemiştir. Örnekler olarak bk. Orhan, "Muharrem Ayının Anlamı", s. 11; İpçi, "Kerbelâ", s. 13; Varlık, "Kerbela olayı Unutulmaz", s. 44; Özgünay, "Kerbela'da Can Verip Canan Olarak dirilmek", s. 4; Mahzûnî, "Matemiyye", *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), s. 47; "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", s. 35; Küçük, "Binüçyüzdokuz Yıl Sonra Muharrem", s. 34; Atalay, "Kerbela matemi", s. 56-57; Uğurlu, "Muharrem Ayı ve Orucu", s. 13; Çıkar, "Hazreti Hüseyin", s. 32; Saygı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", s. 10-11.

¹⁶⁷ İzzettin Doğan, "Kerbela Olayı ve Diyanet İşleri Başkanlığı", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), s. 7.

Ehl-i Beyti'ni sevmenin de zaruribir sonucu gibi sunulduğu belirlenmiştir.

Bu bağlamda 'namaz' kılan müslümanların, diğer bir ifadeyle Sünni Müslümanların, Yezid taraftarı olduğu şeklinde anlaşılabilir bir çok ifadenin *Dergi'* de yer aldığı görülmüştür.

1400 yıla yakın uzun bir zamandan sonra Alevi kesime hala ağlama ve 'öteki'ne laneti tavsiye etmenin, Alevi-Sünni alt kimliklerinde ayrışmayı destekleyerek, Müslüman üst kimliği ve İslam kardeşliğinde birlik ve beraberliğe yürümede olumsuz etki yapacağı kanaatine varılmıştır.

Yorumlanması ve anlaşılması bir yana, neticede tarihi bir olgudan bahsedilirken, konuyla yakınlığı bulunan kaynak beklentisi boşa çıkmakta ve birkaç istisna dışında neredeyse hiç kaynak gösterilmemektedir.

Hadis edebiyatı açısından oldukça zayıf hatta uydurma hadislerin kullanılması, yazılı kaynak yoksunluğuna bağlı, sözlü gelenekten gelen bir durum olarak anlaşılabilir¹⁶⁸. Fakat referans gösterilen ayetlerin büyük bir çoğunluğunun konuyla irtibatı kurulamayacak anlamda olmasının izahı güç görülmektedir.

Hiz. Peygamber'in soyunun devamının, dolayısıyla Kevser Suresi'nin doğrulanmasının, Ali Asgar'ın hayatta kalmasına bağlanarak Kur'an-ı Kerim'in kendisini koruması olarak takdimi, bir başka garip yorum örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Malumdur ki Hiz. Hasan'ın soyunun devam etmesi aynı zamanda Hiz. Peygamber'in soyunun devamı demektir.

Yazılı kaynak yoksunluğu ve belki sözlü geleneğin farklı kollarından beslenme, aynı konuda birbirinden tamamen farklı ve çelişik bilgi sunumuna ve anlayışlara yol açmış gözükmektedir.

¹⁶⁸ Alevilik ve hadis konusunda geniş bir derleme ve değerlendirme için bk. Ahmet Yıldırım, "Alevi-Bektaşî Edebiyatında Kullanılan Hadisler ve Değerlendirilmesi", *İslâmiyât*, VI/3, (Temmuz-Eylül 2003), s. 71-92.

Muaviye'nin oğlu Yezid'e Hz. Hüseyin'i mutlaka öldürmesini vasiyet ettiğini okuduğumuz yazı yanında asla öldürmemesi gerektiğini tavsiye ettiğini içeren başka yazıların varlığını bir çelişki örneği olarak görmekteyiz.

Bir başka önemli çelişki ise, Hz. Hüseyin'in vefat ânıyla ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehit eden kişi aynı, fakat bir yazar, Hz. Hüseyin secdede iken boynunun vurulduğunu belirtirken, diğeri, ayağa kalkamayan Hz. Hüseyin'i, yüzünden utandığı için, önce sırt üstü çevirip sonra boynunu vurduğunu söylemektedir.

Yine Hz. Hüseyin'in başının, oğlu tarafından Şam'dan getirilerek, bedeniyle birlikte Kerbelâ'da defnedildiği bilgisiyse çelişik olarak gövdesinin Kerbelâ'da başının Mısır'da olduğu bilgisine de rastlanmaktadır.

220 Dikkatimizi çeken önemli bir çelişki örneği ise Kerbelâ olayının Allah'ın takdiri olup olmadığı konusundadır. Ta Hz. İbrahim'den itibaren bu olayın Allah'ın takdiri olarak bilindiği, doğumu anında dedesi Hz. Peygamber'e, ardından babası Hz. Ali'ye ve annesine haber verildiği detaylı sahneler olarak anlatılırken, bir başka yazar, bütün bunların faciayı örtbas etmeye çalışan Yezid taraftarlarının, suçu kendilerinden Allah'a havale etmek amacıyla uydurması olduğunu savunur.

Uzun soluklu *Cem Dergisi*, bu çelişkileriyle birlikte Alevi kesimin farklı anlayışlarını bir nebze de olsa yansıtmaya yönüyle ayrı bir zenginlik içermekte ve bu açıdan da ayrı bir önem taşımaktadır. Bu haliyle çeşitli konularda üzerinde çalışılmayı hak eden ve bekleyen bir konumdadır.

Kaynakça

- "1400 Yıldır Kanayan Yara Kerbela", *Cem*, XXX/78 (Mayıs 1998), ss. 33-36.
 Açıkgöz, Sadem, "Ehl-i Beyt ve Ehl-i Beyt Ailesini (Şerif ve Seyyidleri) Tanıyalım", *Cem*, III/36 (Mayıs 1994), ss. 29-30.
 -----, "İmam Hüseyin'i Tanıyalım", *Cem*, V/49 (Haziran 1995), ss. 41-42.
 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I-VI, Kahire 1313.
 Algül, Hüseyin, *Kerbela Kanayan Bir Yara Gönül Sızlatan Bir Facia*, İstanbul 2009.

- Alkan, Ahmet Turan, "Kerbela'nın Önü Yonca", *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), ss. 53.
- Altunkaş, Abbas, "Muharrem-Aşûre", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), ss. 24.
- Atalay, Adil Ali, "Alevilikte Kadın", *Cem*, XXXII/96 (Aralık 1999), ss. 55-56
- _____, "İmam Hüseyin'in Kızları Çifte Sultanlar", *Cem*, XXX/79 (Haziran 1998), ss. 54-55.
- _____, "Kerbela Matemi", *Cem*, XXXIII/100 (Nisan 2000), ss. 56-57.
- _____, "Kerbela", *Cem*, IV/38 (Temmuz 1994), ss. 20-21.
- _____, "Şah Hüseyin Kanı ile İnsanlığı Korumuştur", *Cem*, XXX/78 (Mayıs 1998), ss. 37-38.
- Ateş, Ahmed, "Hüseyin", *İA*, İstanbul 1993, V, I, 634-640.
- Aydın, Ayhan, "Aşık Ali Metin Dede ile Söyleşi", *Cem*, XXX/86 (Ocak 1999), ss. 52-54.
- Bal, Hüseyin, "Kırsal Kesimde Kerbelâ; Bir Soykırımı", *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), ss. 48-52.
- el-Buharî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Cami 'us-sahîh*, I-VIII, İstanbul 1992/1413.
- Cem, Süleyman, "Alevi Cemaatleri Federasyonu ve Kerbela Şehitlerini Anma", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), ss. 18-19.
- Çağlayan, Alper, "Matem Orucu ve Aşûre", *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), ss. 56-57.
- Çıkar, Hasan, "Hazreti Hüseyin", *Cem*, XXXIV/110 (Haziran 2001), ss. 31-32.
- Demircan, Adnan, *İslam Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi*, İstanbul 1996.
- Doğan, İzzettin, "H.z. Hüseyin'i Ve Kerbela'yı Günümüzde Artık Farklı Yorumlamalıyız", rop. Ayhan Aydın, *Cem*, XXXVI/120 (Nisan 2002), ss. 2-4.
- _____, "Kerbela Olayı ve Diyanet İşleri Başkanlığı", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), ss. 7.
- Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, ed. Hakkı Dursun Yıldız, Çağ Yayınları, I-XIV, İstanbul 1989.
- Dölek, Adem, "Sekaleyn Hadisi ve Değerlendirilmesi", *Marife*, IV/3 (Kış 2004), ss. 149-173.
- Duman, Davut, "Kerbela Mezâliminin 1356. Yılı Münasebetiyle", *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), ss. 54-55.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, "Hüseyin", *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 518-521.
- _____, *İmamiyye Şiâsi*, İstanbul 1984.
- _____, "İslâm Tarihinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Dönemleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 26, ss. 353-370.

Fuzûlî, *Hadîkatü's-Süedâ Ermişlerin Bahçesi Kerbelâ Şehitlerinin Destanı*, nşr. M. Faruk Gürtunca, İstanbul 2003.

Gökçe, Y. Yesari, "Alevî Terminolojisinde "Kûfe'li"", *Cem*, VI/61 (Aralık 1996), ss. 4.

Gümüšoğlu, Dursun, "Kerbela", *Cem*, XXXIII/101 (Mayıs 2000), ss. 26-30.

Hâkim en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, I-V, Kahire 1417/1997.

Hatib el-Bağdadî, *TarihuBağdâd*, I-XIV, Beyrut ts. (Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye).

İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, trc. Bekir Karlığa; Bedrettin Çetiner, I-XVI, İstanbul 1986.

İbnu'l-Esîr, *Usdu'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, I-V, Beyrut 1409/1989.

İpçi, Hasan, "Kerbela", *Cem*, I/4 (Ekim 1966), ss. 13-14, 24.

Kahraman, Hüseyin, "Şia'da Bir Hidayet Rehberi Olarak Ehl-i Beyt ve "Nuh'un Gemisi" Benzetmesi", *Marife*, IV/3 (Kış 2004), s. 175-187.

Karip, Yusuf, "Köln'de Aşure Günü", *Cem*, XXXVI/121 (Mayıs 2002), ss. 28.

Köksal, M. Asım, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, İstanbul ts. (Köksal Yayıncılık),

222 Küçük, Murat, "Binüçyüzondokuz Yıl Sonra Muharrem ve Aşure!", *Cem*,
OMÜİFD XXXII/90 (Haziran 1999), ss. 32-35.

Mahzûnî, "Matemiyye", *Cem*, VII/66 (Mayıs 1997), ss. 47.

Meşeli, Hasan, "Hz. Hüseyin'in Şehadeti 10 Muharrem", *Cem*, IV/38 (Temmuz 1994), ss. 26-27.

_____, "Hz. İmam Hüseyin'i Kerbela'da Şehit Edenler ve Onu Bırakıp Kaçanlar", *Cem*, V/49 (Haziran 1995), ss. 36-38.

_____, "Muharrem Orucu", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), ss. 22-23.

"Muharrem Etkinlikleri" *Cem*, XXXIV/109 (Mayıs 2001), ss. 22.

Mutahhari, Murtaza, *Hz. Hüseyin'in Emr-i Maruf ve Nehy-i Münker'i*, trc. Hasan Almaz, İstanbul 1998.

_____, *İmam Hüseyin ve Kerbela*, trc. Hasan Kanaatlı, I-III, İstanbul 2008.

Necmi, Muhammed Sadık, *Hicretten Şehadete Sözleriyle İmam Hüseyin (a.s)* trc. Fahrettin Altan, İstanbul 1999.

Noyan, Bedri, "Bektaşî ve Alevilerde Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı", *Cem*, IV/37 (Haziran 1994), ss. 4-9.

_____, "Bektaşî ve Alevilerde Muharrem Ayini, Aşure ve Matem Erkanı-I", *Cem*, III/25 (Haziran 1993), ss. 12-13.

Onat, Hasan, *Emeviler Devri Şîh Hareketleri ve Günümüz Şiiliği*, Ankara 1993.

- Orhan, Muharrem Naci, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", *Cem*, III/26 (Temmuz 1993), ss. 11-13.
- _____, "Muharrem Ayının Anlamı", *Cem*, I/1, (Temmuz 1966), ss. 10-11.
- Özgünay, Abidin, "Kerbela! Mezalimi ve Alevilik-Sünnilik", *Cem*, III/25 (Haziran 1993), ss. 3-5.
- _____, "Kerbela'da Can Verip Canan Olarak Dirilmek: Hüseyini Alevilik", *Cem*, V/49 (Haziran 1995), ss. 3-4.
- _____, "Kerbela'dan Batan Güneş", *Cem*, IV/37 (Haziran 1994), ss. 3.
- _____, "Yazılı Metinlerde Hz. Hüseyin'in Şehadeti ve Kesik Başı", *Cem*, II/14 (Temmuz 1992), ss. 3.
- Saygı, Hakkı, "İmam Hüseyin'in Şehid Edildiği Gün", *Cem*, XXXVI/119 (Mart 2002), ss. 10-11.
- Sofuoğlu, Cemal; İlhan, Avni, *Alevilik- Bektaşilik Tartışmaları*, İstanbul 1997.
- es-Suyutî, Celeleddin, *Tarihu'l-Hulefâ*, Kahire 1371/1952.
- Şanlı, Yaşar, *Cem Dergisinde Sunulan Alevilik*, (basılmamış yüksek lisans tezi) Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 2005.
- et-Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmi'u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*, I-XXX, Beyrut 1988/1408.
- _____, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* çev. Zakir Kadiri Ugan; Ahmet Temir, I-V, İstanbul 1992.
- Tanyol, Cahit, "Hz. Hüseyin ve Kerbela", *Cem*, V/49 (Haziran 1995), ss. 5-6.
- Taş, Hatice, "YenibosnaCemevi'ndeAşûre", *Cem*, VII/67 (Haziran 1997), ss. 15.
- Tirmizî, Ebûlsâ Muhammed b. İsâ, *es-Sünen*, nşr. Ahmed Muhammed Şakir v.dğr., I-V, İstanbul 1992/1413.
- Türkdoğan, Doğan, "Kerbela Hz. Hüseyin'in Kaderi miydi?", *Cem*, XXXIII/100 (Nisan 2000), ss. 20-22.
- Uğurlu, Ali Rıza, "Muharrem Ayı ve Orucu", *Cem*, XXXIII/108 (Nisan 2001), ss. 12-13.
- _____, "Muharrem Ayı ve Orucu", *Cem*, XXXVI/119 (Mart 2002), ss. 19-20.
- Uyar, Gülgün, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fatıma Evlâdı*, İstanbul 2008.
- Üzüm, İlyas, *Günümüz Aleviliği*, İstanbul 1997.
- Varlık, Ali Ağa, "Kerbela olayı Unutulmaz", *Cem*, III/25 (Haziran 1993), ss. 43-44.
- Varol, Mehmet Bahâüddin, *Ehl-i Beyt Gerçeği*, İstanbul ts. (Şamil Yayıncılık).
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-IX, İstanbul ts. (Eser Kitabevi).

- Yıldırım, Ahmet, "Alevi-Bektaşî Edebiyatında Kullanılan Hadisler ve Değerlendirilmesi", *İslâmiyât*, VI/3, (Temmuz-Eylül 2003), ss. 71-92.
- Yıldız, Bekir, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela II", *Cem*, I/2 (Temmuz 1991), ss. 50-53.
- _____, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela III", *Cem*, I/3 (Ağustos 1991), ss. 55-59.
- _____, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela IV", *Cem*, I/4 (Eylül 1991), ss. 47-48.
- _____, "Ve Zalim Ve İnanmış Ve Kerbela V", *Cem*, I/5 (Ekim 1991), ss. 44-46.
- Yüksel, Ahmet Turan, *İhtirastan İktidara Kerbelâ*, Konya 2001.
- Zelyut, Rıza, "Alevilik Nedir? III: Kerbela Öncesi", *Cem*, VI/61 (Aralık 1996), ss. 68-71.
- _____, "Alevilik Nedir? IV: Kerbela Sonrası Hesaplaşma", *Cem*, VI/62 (Ocak 1997), ss. 58-60.

